

**Mongoni Manza ka Yeso beyo
Yuani
okpikaga ndi mino
Likpamuka la mambwa**

Mongoni Manza nimo atutumbwa beyo ka Yuani okpika ndi nima. Atumbulaga ndi makpamuka mi nimo Yeso agya ndi ka litombu wana, mutuu mi nimo ura ndi bambanzu, kukwaku na pupo ka Yeso ka mbuka. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolofu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpamuka mambanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu.

Kitabu yi niyi kegu mudongoni na niyo Matayo ikani Maliko ikani Luka okpika ndi. A beyo, Yuani akasima be batu bi nibo ukpikilya ndi kitabu yi niyi sibatuu bakitabu nibayo Matayo, Maliko ikani Luka bokpika ndi. Bibo goni likpamuka li nilo Yeso atumbulaga ndi kuso yi na nilo agya ndi. Katumbulagagu bata makpamuka mi nimo Matayo, Maliko ikani Luka batumbulaga ndi ibu.

Ka mupunganagi ma kitabu yi niyi, Yuani owonisila be Yeso ni wani. Abikya ndi be a Munzina ko Kunzi mo odoku ndi kunu ka litombu kaiita mambanzu. Yeso agya ndi makpamuka mudingi mambanga-mbanga nimo okitogi yimibo ka bambanzu, kye sibi be a Ngama ninu Kunzi apunaga ndi kambwa aka, abikya be iyi no uhukuso ndeke bambanzu.

Ko ngbingo ka Yeso, bambanzu ba ndi bakigbananaga: bemoti-bemoti babinikyanatu Yeso kye bobingisyatu ndi be a Miko-Kunzi. Batu bagogo bamuya ndi, banabikya be a mutu ka Mumuyoniso, na okwononi be bamwi. Yuani akabikya be: «Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani be Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana beyo, minisana na obili pisi ko lino kaki.» Yuani 20:31.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Kobibiso Muzina 1:1-18

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza 1:19-34

Yeso akaupunaga babifya kaki ba mambwa 1:35-51

Yeso ogyini nganga madia na ika makpamuka mi nimo akaumbaga bambanzu 2:1-12:50

Poso wa mulifo ka Yeso ka litombu, kasombiso, na kukwaku kaki 12:1-19:42

Yeso opupini ka mbaku 20:1-10

Yeso upupiyini babifya kaki 20:11-21:25

Yeso-Kilisito ni Muzina ko Kunzi

¹ Ka mupunganagi, kambwa Kunzi kagya obili, Muzina a kuwa ndi wa. Muzina a ndi pa imoti no Kunzi. Muzina a ndi Kunzi bikpe. ² A beyo, Iyi a ndi pa imoti no Kunzi ka mupunganagi. ³ Kunzi agya ndi makpamuka masi pisi ka muzina aka, kegu no luki gutugu limoti aka nilo kigyonosagu ndi pisi ka muzina. ⁴ Obili opupa ndi ka Muzina. Obili yi nino upaga bambanzu bungbanganya. ⁵ Bungbanganya bi nibo anzege ko biti, luki limoti biti kahumagu ndi.

⁶ A ndi na mutū bemoti ninō Kunzi atikoku ndi. Mutū yi ninō ina ndi bε Yuani*. ⁷ Odoku ndi abε demū wa bʉngbanganya bi nibō kyε bʉmbanzū basi babinikyani bʉngbanganya pisi ka mutūu kaki. ⁸ Iyi bʉkpe kegū ndi bʉngbanganya, luki limoti, odoku ndi kaiko demū wa bʉngbanganya bi nibō.

⁹ Bʉngbanganya bi nibō a nibō ba lingunū. Odoku ndi ka ɔbili kauzigo batū basi.

¹⁰ Mʉnzina a ndi ka ɔbili. Kunzi agya ndi ɔbili pisi ka mʉnzina mi nimō, luki limoti, batū ba ɔbili bakamibagū ndi. ¹¹ Mʉnzina odoku ndi kʉ kabū bʉkpe, luki limoti, ni bava-kʉkaki bakatilyigū. ¹² Luki limoti, batū bemoti-bemoti batilyatū ndi, babinikyana. Nibō babinikyana ndi, upá kʉwa ngu kaiko bomiko Kunzi. ¹³ Batū bi nibō bakibʉkutagū abε bomiko Kunzi pisi ka bʉngū, ikani ka nzūyi, ikani bεyō bʉmbanzū bibʉkutaga mino, luki limoti bibʉkuta no Kunzi.

¹⁴ Mutū yi ninō ba ndi kamaka bε Mʉnzina nō iita ndi mʉmbanzū. Mʉmbanzū yi ninō odoku ndi kaiko luga kusu, otumini na iziyō na lingunū bidε. Tina ndi ibiba kaki, ibiba yi niyō Kunzi apá ndi Mikaki wa bemoti. ¹⁵ Yuani nō a demū kaki, atʉbilagatū ndi bε: «Na ndi kanzina ko bulya kaki ngbingo yi ninō nabikyana ndi mino bε: <Mutū yi ninō akodoku kumbuso kami a mutū mudingi kʉgbε kekitaga. A bεyō, kambwa wa kibʉkuta kami, iyi a kʉwa ndi wa.>»

¹⁶ Ibusu basi tinisanatū ndi na iziyō kaki, totumaga ndi basi na bʉbʉnga kaki bʉkpū

---

* **1:6** 1:6 Iyi ni Yuani-Mubatizai.

kakitanaga. ¹⁷ A beyo, Kunzi apá ndi Mutuu pisi ka Musa, luki limoti, iziyo na lingunu odoku ndi pisi ka Yeso-Kilisito. ¹⁸ Mumbanzu gutugu bemoti aka kanaminigu Kunzi. Luki limoti, mutuu yikaka nino atimibisisa ndi Kunzi ni Mikaki wa bemoti. Iyi miki yi nino a Kunzi, ikaga pa imoti no Kunzi.

Yuani-Mubatizai akatumbulaga niyo ina ndi no miso

(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Mutumbulagi ka Yuani-Mubatizai nima ngbingo yi nino Bayuda batikilyoku ndi mino bokumu na Balawi kotukyoku ka Yelusalema kamuusa be: «Iwe ni wani?»

²⁰ Yuani kanganyagu ndi, luki limoti, osikisya ndi bingbanganya kambwa ka batu basi be: «Nakegu imi Kilisito.»

²¹ Bamuusa ndi be: «Wa neki wani? Iwe ni hliya?» Yuani usikisya ndi be: «Kali, nakegu imi iyi.» Bamuuso bata ndi be: «Wa mugyalandu?» Iyi aka be: «Kali.»

²² Kuwa wa, babikya be: «Iwe se kuwa ni wani? Tibikya kye okwononi tigi kausikisyo batu nibo batitikiku. Wa piye kabikya bu ko bulya kaku bikpe?»

²³ Yuani usikisya kuwa ndi be: «Imi ni mutuu yi nino akatubilaga ka isa be: <Nononi pisi ka Mombukwono-dosu,>» mudongoni beyo mugyalandu Isaya abikya ndi mino.

²⁴ Bafalisayo batu ndi goni luga ka batu nibo butikoku ndi ka Yuani. ²⁵ Bamuusa ndi be: «Kika neki ni wakegu Kilisito, ikani hliya, ikani

mugyalandu, ko bulya iki yo wo mino kobotiso?»
²⁶ Usikisya ndi be: «Imi, nakamubotiso no libo. Luki limoti, atũ na mutũ bemoti luga kunu ninũ makamibigu. ²⁷ Mutũ yi ninũ akodoku kumbuso kami. Imi, nakokwononigu gutũgu kakũla ligi ya bekpaku kaki aka.»

²⁸ Masi nima akitanaga ndi ka Betania, kũsyaku wa Yolodani, ku Yuani obotisaga ndi mino.

Yeso ni Mikya-Kondolo ko Kunzi

²⁹ Bugalo bi, Yuani amina ndi Yeso ni anodoku, abikya be: «Mikya-Kondolo ko Kunzi ninũ atũmbaga bũnye ka bambanzũ nimũ. ³⁰ Na ndi kanzina kũgu kaki ngbingo yi ninũ nabikya ndi mino be: <Mutũ yi ninũ akodoku kumbuso kami, a mutũ mudingi kũgbe kekitaga. A beyo, kambwa wa kibukuta kami, iyi a kũwa ndi wa.>

³¹ Imi bikpe, nakamibogigu ndi. Luki limoti, nodoku ndi kobotiso no libo kye namibisisi na batũ basi ba Izaleli.» ³² Yuani utũmbũyaga ndi nilo ina ndi be: «Nina ndi Limbengi-Lotu konyoku kũgu wa lisyẽ mũdũngũni abe likpondi. Limbengi li nilo ika ndi kũgu ka Yeso. ³³ Imi, nakegu ndi kamibo. Luki limoti, Kunzi ninũ etikoku ndi kobotiso no libo, ebikya ndi be: <Wĩnatũ ndeke Limbengi-Lotu konyoku na kaiko kũgu ka mũmbanzũ. Mutũ yi ninũ no obotisa na Limbengi-Lotu.> ³⁴ Nĩnatũ ndi masi mi nimũ, nakamũtũmbũyaga be iyi ni Miko Kunzi.»

Yeso upunogini babibya ba mambwa

³⁵ Na bugala bi, Yuani a mbeyi ndi bata wa aka wa pa imoti na babibya baba luga ka babibya

kaki. ³⁶ Niyɔ amina Yeso kakitaga, iyi aka ndi bɛ: «Mikya-Kɔndɔlo ko Kunzi nimɔ.»

³⁷ Niyɔ babibya baba bi nibɔ bukana likpɔmɔka li nilɔ, bapɔnga ndi kabibya Yeso.

³⁸ Yeso oyikana ndi, amina ni banabibya, iyi aka ndi na ibɔ bɛ: «Makakisa iki?» Basikisya bɛ: «Labi, isi yi ni <Muwonisilo>, wikaga yani?»

³⁹ Usikisya ndi bɛ: «Doniku, minatɔ.» Bodoku ndi, baga kaina pa niyɔ a ndi mino, bika ndi na ibɔ na bɔgɔgɔ bi nibɔ. A ndi banda saa-kumi.

⁴⁰ Andilia ninɔ mamaki Simoni-Petele, a ndi bemoti ka batɔ baba bi nibɔ bukana ndi mɔnzina ka Yuani na kabibya Yeso. ⁴¹ Inda mbeyi ndi ka mamaki beyɔ ka Simoni, abikyoku bɛ: «Taminini bi Masiya», isi yi ni «Kilisito».

⁴² Kumbuso yi, inda kɔwa ndi na Simoni kɔ ka Yeso. Yeso anda ndi Simoni bizumuu, abikya bɛ: «Iwɛ ni Simoni, mika Yuani. Bɔmakaga kɔwa banɔ bɛ Kɛfa†». Isi yo lino li nilɔ bɛ Petele.

Yeso amokini Filipi ibɔ na Natanaeli

⁴³ Na bɔgala bɔgɔgɔ, Yeso a ndi wakitɔlya kaında ka Galilaya. Babangana kɔwa ndi na Filipi, iyi aka na iyi bɛ: «Ibyeku!» ⁴⁴ Filipi a ndi mɔtɔ wa gɔdɔ wa Betesaida kɔ Andilia na Petele bibukuta ndi gɔni ibɔ mino. ⁴⁵ Kumbuso yi, Filipi babangana ndi na Natanaeli, abikya bɛ: «Taminini bi mɔtɔ yi ninɔ Musa okpikaga ndi mongoni kaki ka kitabu ya Mɔtɔ, na ninɔ bogyalandu ko Kunzi bokpikaga ndi gɔni ko bulya kaki. Iyi ni Yeso wa Nazaleti, mika Yezefu.»

---

† **1:42** 1:42 Kɛfa: A lino la Lilameɛ.

⁴⁶ Natanaeli amuusa ndi ɓe: «Luki lanza akwananatu goni kopupo ka Nazaleti?» Filipi asikisya ndi ɓe: «Dawini no.» ⁴⁷ Niyo Yeso amina Natanaeli ni anodoku, Yeso abikya ndi ɓe: «Muizaleli walinguna nima. Kegu muta wa bokoli.»

⁴⁸ Natanaeli amuusa ndi ɓe: «Wemibi liki?» Yeso asikisya ndi ɓe: «Kambwa gutugu Filipi kamaka, numinito bi. Wo bi kusili wa sibukuso simoti bene.»

⁴⁹ Natanaeli aka ndi bata na iyi ɓe: «Muwonisilo, iwe ni Miko Kunzi, iwe ni Ngama ka bomikya Bezaleli.»

⁵⁰ Yeso asikisya ndi ɓe: «Wobinikyonini kye nufikiyi ɓe numinito bi kusili wa sibukuso? Winatu banu bata makrumaka mumbanga-mbanga kuge!» ⁵¹ Omotiloku ɓe: «A linguna, a linguna, nakamubikya ambe, minatu ndeke lisyɛ ni oukwikonini, bamalaika ko Kunzi banadaka, bonosyo kugu ko Mika-mumbanzu.»

2

Dumo wa nduwa ka Kana

¹ Kumbusa wa masyɛ maba, dumo wa nduwa a ndi ka Kana, ku ka Galilaya. Amaki Yeso a ndi ku go ku. ² Bamaka ndi goni Yeso na babibya kaki ko dumo yi ninɔ. ³ Niyo vinya osyo, amaki Yeso abikya ndi Yeso ɓe: «Bambanzu bakɛgu bata na vinya.»

⁴ Luki limoti, Yeso asikisya ndi ɓe: «Ye ma, nilo kusu na iwe ogwi bu? Ngbingo kami kanitulyonigu mbeyi.»

⁵ Amaki ufikya kuwa ndi bagya-ligubo be: «Gyoni masi nimo amufikya.»

⁶ Wa beyo, a ndi na bambike bayakpukpu madhya nibo bagya ndi na matamu. Kuso yi, Bayuda bobisaga ndi mino mobo nimo bibubisaga ndi nomu kabyenene na yigya kabu. Mbike yimoti akwanana ndi kaingyo balitele bayo libo banda miya yimoti*. ⁷ Yeso ufikya ndi bagya-ligubo be: «Tumisogoni bambike bi niba no mobo.» Botumisaga ndi bikyeyeye. ⁸ Kumbuso yi, ufikya ndi be: «Tugoni mino libo li nili, mapoku ngama wo dumo.» Bagya ndi beyo aka yo. ⁹ Ngama wo dumo akingila ndi libo li nilo ni iitini kuwa vinya. Kegu ndi kaibo be vinya yi nino apunya yani. Luki limoti, bagya-ligubo nibo bataga ndi libo, batu ndi ibu kaiba. Ngama wo dumo amaka kuwa aluku yi nino agya ndi nduwa, ¹⁰ iyi aka ndi na iyi be: «Ko bulya iki yo wabuulyogi mino vinya wanza kadwe moni bufwanu? Bengeni basi bapungaga mbeyi kapá nino wanza. Kumbuso yi, bakadamawa, bapá se kuwa zalamba.»

¹¹ A likpumuka limbanga la mambwa nilo Yeso agya ndi. A ndi ka Kana, ku ka Galilaya. Yeso owoniso ibiba kaki, babibya kaki babinikyana ndi.

¹² Kumbuso yi, baga ndi ka Kapelenaumu, ibu na amaki, bamamaki na babibya kaki. Ku beyo, bagya ndi masye makede aka.

---

* **2:6** 2:6 balitele bayo libo banda miya yimoti: A mufongoni abe sabido bakpukpu kubukumuti.

Yeso akaukpumyo bambula ka Ndabũ ko Kunzi (Matayo 21:12-13; Maliko 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Niyo yinga ya Pasika ka Bayuda a kũwa ndi buwobi, Yeso adaka ndi ka Yelusalema. ¹⁴ Ku ðeyo, utakanya ndi bambanzu ka Ndabũ ko Kunzi ni ðanugaba ðangombe, ðakondolo na bonzuwo. Batũ bugomosyono buyi ða ndi ni bikononini ka ðamiza kabũ. ¹⁵ Yeso agya ndi mufimbo no ligi, apunga kaukpumyo batũ ðasi ði niño ða ndi ka Ndabũ ko Kunzi, pa imoti na ðakondolo na ðangombe kabũ. Omisya ndi buyi ka bogomosyono buyi, utindika ðamiza ðitigbo-tigbo. ¹⁶ Iyi aka na bogobiso bonzuwo ðe: «Tumboni masi nima wanũ, mokoitisonitogu ndabũ ka Baba abe soko!» ¹⁷ Babibya kaki ðatamana ndi mugẽle-gẽle nimõ ikpikaga ka Mobiso Motu ðe: «Mombukwono-dosu, sipananiso kami ko bulya ndabũ kakũ ezungusini limbengi bizuuu.»

¹⁸ Bayuda ðamuusa kũwa ndi Yeso ðe: «Likingyosi limbanga tino lo wakwanana katigyilya katimoniso ðe wa no ngu yigya ðeyo?»

¹⁹ Yeso usikisya ndi ðe: «Ponzoni Ndabũ ko Kunzi yi niyi, nigilyatu kopika ka masye masaa.» ²⁰ Bayuda ðasikisya ndi ðe: «Bopika ndi Ndabũ ko Kunzi yi niyi ka byanga ðatekebe ðakwanganya na madĩa, iwe, wigilya kopika ka masye masaa aka?»

²¹ Luki limoti, Ndabũ ko Kunzi yi niyo Yeso a ndi kanzina ko bulya yi ni nzuyi kaki. ²² Kinili, ngbingo yi ninõ Yeso opupoku ndi mino ka mbuku, babibya kaki ðatamana ndi ðe abikyatu

ndi likpamuka li nilo. Babinikyana kuwa ndi Mobiso na manzina nimo Yeso abikya ndi.

Yeso ibagatu mambengi ka bambanzu

²³ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino ka Yelusalema ka yinga ya Pasika, bambanzu budingi babinikyana ndi kaina mokingyosi mumbanga-mbanga nimo agyaga ndi. ²⁴ Luki limoti, Yeso kitambyagigu ndi na ibu, kye a ndi kaumibo ibu basi binza. ²⁵ Kegu ndi kapa be batambulyagi obili ka mumbanzu gutugu bemoti aka. A beyo, iyi mombukwana-daki ibagatu ndi nilo a ka mambengi ka bambanzu.

3

Nikodimo akaaga ka Yeso

¹ Luga ka Bafalisayo, a ndi na mutu bemoti nino ina ndi be Nikodimo. A ndi bemoti ka ngama ka Bayuda. ² Lisyε limoti, asilyoku kuwa ndi Yeso no biti, abikya be: «Muwonisilo, takaiba ambe Kunzi no utikoku ndi katiwonisilo. A beyo, mumbanzu kakwananigu kagya makpamuka mumbanga-mbanga beyo wo mino kagya, kani Kunzi kegu pa imoti na iyi.» ³ Yeso asikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu nakaubikya ambe, mumbanzu kigilyi kaibukuta, kakwananigu kaina Bungama ko Kunzi» ⁴ Nikodimo amuusa ndi be: «Igyonosa liki mumbanzu kayibukuta bata ni a kuwa mboku-mboku? Akwananatu bata kogulya ka muma ka amaki, igilya kaibukuta?» ⁵ Yeso asikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, mumbanzu kibukuti ko libo na ka

Limbengi, kakwananigu kogulya ka Bungama ko Kunzi. ⁶ Nino ibukutaga na bomikya-bambanzu, a mumbanzu, nino ibukutaga na Limbengi ko Kunzi a limbengi. ⁷ Wakombomboyonitogu ka nilo nubikyí be: «Wokwononi kaigilya kaibukuta.» ⁸ Ovivi ovivaga pa yasi ku apaga mino. Ukanagatu kukwo yi, luki limoti, wakibogigu be apunyaga yani ikani indaga yani. Igyonosaga begyo ka mutu wasi nino ibukuta na Limbengi ko Kunzi.»

⁹ Kuwa wa, Nikodimo amuusa ndi be: «Likpamuka nilo igyonosa liki?» ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Muwonisilo mudingi ka mugi ma Izaleli beyo wo mino yo, wakibigu likpamuka li nili? ¹¹ A linguu, a linguu, nakaubikya ambe, ibusu, tabikyaga makpamuka nimo tibogo, ta bademu ba nimo tinoni. Luki limoti, ibunu, makapagigu katibinikyana. ¹² Makebailyagigu gutugu iki yi aka ngbingo yi nino namunzinyaga mino ko bulya makpamuka ma litumbu. Angenengene kuwa ka makpamuka ma kugu wa lisyé aka? ¹³ Wina se, kegú na mumbanzu gutugu bemoti aka nino odokoni kugu wa lisyé, kiki asi Mika-Mumbanzu aka nino osyoku ndi iyi ku. ¹⁴ Mudongoni begyo Musa adokisa ndi mino nzuka wa ngweyi kugu wa mungbingili ku ka isa, okwononi be badokisi Mika-Mumbanzu begyo, ¹⁵ iba mutú wasi nino abinikyana inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁶ A beyo, Kunzi apa ndi obili kugbe. Kinili, apa ndi mino Mikaki wa bemoti, kye mutú wasi nino

abinikyana kobungogonitogu, luki limoti, inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁷ Kunzi katikokugu ndi Mikaki kako mukombu ka obili. Luki limoti, atikoku ndi kahukuso yi. ¹⁸ Mutu yi nino abinikyana, bakabisigu na mukombu. Luki limoti, nino kabinikyanagu, babisoni na mukombu, kye kabinikyanagu Miki wa bemoti ko Kunzi. ¹⁹ Winoni beyo Kunzi akogo mino mukombu: bungbanganya odonuku ndi ka obili, luki limoti, bambanzu bapaga ibu biti aka kakitaga bungbanganya kye yigya kabu a yanye. ²⁰ Mutu wasi nino agyaga bunye, amuyaga bungbanganya bafe. Mutu yi nino, amuyaga kakpada bungbanganya, kye yigya kaki yanye kinisoni. ²¹ Luki limoti, nino agyaga likpamuka la lingunu odogoku iyi ka bungbanganya, kye yigya kaki inisoni binza be akabyenene na sipananiso ko Kunzi.»

Yuani-Mubatizai ibu na Yeso

²² Kumbuso yi, Yeso na babibya kaki baga ndi ka iwili ya Yudea. Ika ndi pa imoti na ibu ku beyo ka masye, anubotiso bambanzu. ²³ Yuani atu ndi goni iyi kaubotiso bambanzu ka Ainoni, buwobi na Salimu kye liba a ndi lakpa ku beyo. Bambanzu badulyogoku ndi, anubotiso. ²⁴ Ko ngbingo yi nino, ba mbeyi ndi ni bakanamokyigu Yuani ka ligbito.

²⁵ Kwa wa, babibya bemoti-bemoti ka Yuani bapanga ndi bodongoso na Muyuda bemoti kugu wa yigya kabu ko bulya kibubiso. ²⁶ Binda ndi ka Yuani, babikyoku be: «Muwonisilo, aluku yi nino ma nduku na ibu kusyaku wa Yolodani,

ninɔ watumbulaga ndi likpɔmuka kaki, a kuwa gɔni kobotiso. Batɔ basi bakagbo ku o mino!»
²⁷ Yuani usikisya ndi bɛ: «Kegɔ na mutɔ bɛmoti ninɔ akwanana kainisono no luki, kani Kunzi kapagɔ ndi. ²⁸ Ibunu bamombukwana-donu bi memukanatɔ ndi kabikya bɛ: <Imi, nakɛgɔ Kilisito, luki limoti, Kunzi etikoku ndi kambwa kaki.> ²⁹ Mombukwana muko no ikaga mbɔnya muko. Luki limoti, wai-daki mbɔnya muko ninɔ a ka kpɔɔ kaki, anamukana, ogwaga magyagya kugbɛ ko bulya liyɔ ka mbɔnya muko. Kinili, na na magyagya bisini-sini mbiya wanɔ. ³⁰ Okwononi bɛ ibiba kaki ofoboyi, niyɔ kami agbɔwa.»

Ninɔ akodoku kotukyoku kugɔ wa lisyɛ

³¹ «Mutɔ yi ninɔ otukyiku kugɔ wa lisyɛ ukitogi batɔ basi. Ninɔ wa litombɔ a iyi mutɔ wa litombɔ aka, anzinaga ko bulya makpɔmuka ma litombɔ. Mutɔ yi ninɔ otukyiku kugɔ wa lisyɛ ukitogi batɔ basi. ³² Atumbulaga makpɔmuka ninɔ ina ndi na ninɔ ukana ndi. Luki limoti, mambanzɔ gutugɔ bɛmoti aka kabinikyanagigɔ nilɔ ikaga kabikya. ³³ Mutɔ yi ninɔ abailyaga likpɔmuka kaki, obinikyononi bɛ Kunzi ni lingunɔ. ³⁴ Mutɔ yi ninɔ Kunzi atikoku, abikyaga likpɔmuka ko Kunzi, kyɛ Kunzi atumisogo na Limbengi kaki bidɛ. ³⁵ Baba apagatɔ Mikaki, asilyoni makpɔmuka masi. ³⁶ Ninɔ abinikyana Miki, a na obili wa benze na benze. Ninɔ akya kabinikyana, kinisonigɔ ndɛke na obili yi ninɔ. Luki limoti, ngbɔta ko Kunzi ika kugɔ kaki.»

4

Yeso akanzina na Wabasamalia

¹ Niyo Yeso iba be Bafalisayo bukonini be isabu ka babibya kaki akobwa kuge, na akaubotisa bambanzu kakitaga Yuani, ² (a beyo, kegū Yeso mombukwana-daki no ubotisaga ndi, luki limoti, babibya kaki.) ³ Atukya ndi ka Yudea, iga bata ka Galilaya. ⁴ Kadwe ku beyo, akwanana ndi kakitaga pisi ka Samalia.

⁵ Adwe kuwa ndi ka gudū bemoti wa Samalia, ninō ina be Sikali, buwobi no tiko niyo Yakobo apā ndi mikaki beyo ka Yezefu. ⁶ Likō ka Yakobo a ndi ku beyo. Yeso a ndi ni hupini na ligundu bidapada, ika kuwa ndi ka kpolo wa liko. A ndi banda moni ka musikatu.

⁷ Wabasamalia odoku ndi katuga libo, Yeso abikya be: «Ye ma, imusano baka mino libo.» ⁸ Ko ngbingo yi ninō, babibya kaki ba ndi ni bogoni koluwo malili ka gudū. ⁹ Wabasamalia aka ndi na iyi be: «Eze! Muyuda beyo wo mino yi, wakaikpunda kekunga imi Wabasamalia libo liki?» (A beyo, Bayuda bakukananagigu ndi na Basamalia.) ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Wakamibo bi apepe ninō Kunzi apāga, wiba be wani no akaukunga libo, iba iwe no wakungi bi. Winisono bi no libo nilo apāga obili.» ¹¹ Muko yi ninō abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wakegu no luki lituga libo na liko* a lodu kuge. Wakwanana kuwa kainisono no libo li nilo la obili lo liki? ¹² Titosu beyo ka Yakobo no atisilya ndi ibusu liko li nili. Iyi bikpe no omwaga ndi, iki

* **4:11** 4:11 liko: Bakpogo ndi liko ku likpo.

bomikaki gutugũ bambaza ka banyama kaki aka. Wakaimina abe iwe no wakitogi Yakobo?» ¹³ Yeso asikisya ndi be: «Mutu wasi komwo libo li nili, imukanatu banu bata musasa. ¹⁴ Luki limoti, nino omwo ndeke libo nilo imi napá, kimukanigu ndeke bata musasa gutugũ iki yi aka. Libo li nilo iita ndeke kuso kaki likpakpa nilo ika kopupisa libo la obili wa benze na benze.» ¹⁵ Muko no abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, ipoku neki libo li nilo, iba nakimukononitogu ndeke bata musasa. Kuwa wa go wa, nakodukugu ndeke bata wanu katuga libo.» ¹⁶ Yeso aka ndi na iyi be: «Winda kamokoku mbunyaku, modoku na iyi wanu.» ¹⁷ Muka no asikisya be: «Nakegu imi na muluku.» Yeso aka ndi na iyi be: «Wobikyi lingunu be wakegu na muluku, ¹⁸ kye wa kuwa na bovononi kubukumuti. Nino ma na iyi mbiya wanu, kegu mbunyaku. Wobikyi lingunu.» ¹⁹ Kuwa wa, muka abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, nakaina abe wa mugyalandu. ²⁰ Botitosu babibisaga ndi Kunzi kugu wa ngupa yi niyi. Ibunu, mabikyaga be pa niyo okwononi mino kabibisa Kunzi ni Yelusalema aka.» ²¹ Yeso abikya ndi be: «Ma, ibinikyana no. Ngbingo odokuto nino makindigu ndeke mino kabibiso Baba kugu wa ngupa yi niyi ikani ka Yelusalema. ²² Ibunu Basamalia, mabibisogo Kunzi ni makegu kamibo. Ibusu Bayuda, tabibisogo ni tanamibo, kye muhukuso akotukyoku ka Bayuda. ²³ Luki limoti, ngbingo akodoku, na itulyonini, nino batu bi nibo babibisogo mino Kunzi ka lingunu, babibisogo ndeke Baba ka Limbengi na lingunu. A beyo,

Baba ukisaga inguo ya batu bi nibo. ²⁴ Kunzi ni Limbengi, na batu bi nibo babibisogo, okwononi be babibisi ka Limbengi na ka lingana.»

²⁵ Muko no abikya ndi be: «Nakaiba binza ambe Masiya akodoku (nino bamakaga be Kilisito). Wa odoku ndeke mino, iyi, atitumbulyagatu masi.»

²⁶ Yeso asikisya ndi be: «Imi ni Kilisito, nino nakaanzinilya no.»

²⁷ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya ka Yeso bigoku ndi. Ba ndi kombomboyo kye bamina ndi Yeso kanzina na muko. Wina se, gutugu mutu bemoti aka kamuusagu ndi muko no be: «Wakakisa iki?» Ikani kamuusa Yeso be: «Wakanzina na iyi ko bulya iki?» ²⁸ Muko no asa kuwa ndi mbike wa, iga, utumbulyogoku ndi bambanza be: ²⁹ «Donuku kamina! Aluku bemoti a ku, etumbulyogi masi nino nogyoni. Kegu se banu bi Kilisito nino?» ³⁰ Batukya kuwa ndi wa, binda kamina Yeso.

³¹ Kuwa wa, babibya bitatanaga ndi na Yeso be: «Muwonisilo, lyalya mbeyi!» ³² Luki limoti, ubikya ndi be: «Imi, nakalya malili nino makegu ifunu kaibo.» ³³ Babibya bapunga kuwa ndi kausono be: «Mutu bemoti se kuwa no oduku kapá malili?» ³⁴ Yeso ubikya ndi be: «Malili kami ni kagya sipananiso ka nino etikoku ndi na kotulyosa ligubo nilo epá ndi. ³⁵ Maka bikyagigu mbeyi ifunu bamombukwono-donu be: «Osikoni batimba bakwanganya ngbinga mubuulyo masolo itulyana?» Luki limoti, imi nakamubikya ambe, wikweni, winoni botiko. Malili ongotini, a kuwa kakunga kobuulyo. ³⁶ Mutu nino akobuulyo

inisonini iyi na mukalya kaki, a kuwa kamumula masolo ko bulya obili wa benze na benze. Kuwa wa, mukukuna na mutu mubuulyo bogwa magyagya ibu basi baba. ³⁷ A beyo, a lingunū nilo babikyaga be: «Mutu bemoti no akunaga, wagogo obuulyo.» ³⁸ Imi, namatika ndi kobuulyo ko tiko niyo makagyagu ndi mino ligubo. Batu bagogo bo biko ndi mino bungu bikyā, ibunu modoku kobuulya masolo ma ligubo kabu aka.»

³⁹ Basamalia bakpu ka gudū yi nino babinikyana ndi Yeso, kye muko yi nino ubikya ndi be: «Etumbulyogi masi nimo nogyoni.» ⁴⁰ Kinili, niyo Basamalia bodoku ndi buwobi na iyi, bitatanaga ndi na iyi be kogonitogu mbeyi. Agya ndi bata wa masye maba. ⁴¹ Batu bagogo budingi kugbe babailya ndi ko bulya likpamuka nilo a ndi kabikya. ⁴² Babikyaga kuwa ndi muko no be: «Takobinikyonigu ko bulya nilo aka lo watibikyi, luki limoti, kye timukyonili kuwa ni ibusu aka. Tibini lingunū ambe iyi no a Muhukuso wa obili.»

Yeso akahukuso mika ngama ka basuda

⁴³ Niyo Yeso agya masye maba ka mugi mi nimo, atukya ndi wa, aga ka Galilaya. ⁴⁴ Iyi Yeso mombukwana-daki bikpe abikya ndi be: «Mugyalandu kegū na ibiba ku kabu.» ⁴⁵ Niyo osila ka Galilaya, batu bi nibo ku batilya ndi, kye bindatu ndi goni ibu ka yinga wa Pasika ka Yelusalema, bina ndi masi nimo Yeso agya ndi ku.

⁴⁶ Yeso iga kuwa ndi ka Kana ku ka Galilaya, ku oyikosa ndi mino libo kaiita vinya. Ku

βεϋο, a ndi na ngama bemoti ka basuda nino mikaki muluku yi a ndi no kolobu ku ka Kapelenaumu. ⁴⁷ Niyο ukana ndi be Yeso otukyini ku bi ka Yudea, a kuwa ka Galilaya, odoku ndi kamina. Itatanaga kuwa ndi na iyi be indi no baka ka Kapelenaumu kahukusilyo mikaki nino a ndi buwobi kosisa limbengi. ⁴⁸ Yeso abikya ndi be: «Makini ndeke ibunu mokingyosi na makpamuka mumbanga-mbanga aka, makabinikyanigu ndeke gutugu iki yi aka.» ⁴⁹ Ngama yi nino asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, tagano baka ku kami kani miki kanodokigu.» ⁵⁰ Yeso aka ndi na iyi be: «Wiga, miki oukini.»

Aluku no ukana ndi nilo Yeso abikya ndi, iga. ⁵¹ Ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ko pisi aka, babangana na bagya-ligubo kaki, babikya be: «Miki oukini.» ⁵² Kuwa wa, umuusa ndi be: «Ouki bi ngbinga tino?» Basikisya ndi be: «Ouki bi isyeiku bi, na saa-saba ya musikatu.» ⁵³ Baba no ibo kuwa ndi be o bi ko ngbingo nino aka no Yeso abikya ndi mino be: «Miki oukini.» Kuwa wa, ngama no na ndabu kaki yasi babinikyana ndi Yeso.

⁵⁴ Nilo a ndi likpamuka limbanga la yiba nilo Yeso agya ndi. Agya ndi ngbingo yi nino igoku ndi mino ka Galilaya kotukyoku ka Yudea.

5

Yeso ahukusini zegesi

¹ Kuwa wa, Bayuda ba ndi no dumo ka Yelusalema, Yeso aga ndi ku go ku. ² Ku beyo,

a ndi na ziwa bemoti buwobi na mupumi ma gudɔ yi ninɔ, nimo balikyaga be «mupumi ka Bakondolo». Ziwa yi ninɔ a ndi na bangbangba kubukumuti ka bakpolo-kpolo bi. Bamakaga ndi ziwa yi ninɔ ka Libelenia be «Betesaida». ³ Kusɔ wa bangbangba bi nibayo, batɔ ba bokolobu budingi bikaga ndi bakanganana wa. Ikaga ndi na batɔ ba bokolobu baya mamomo, nibo ba dili na bazegesi. [Bikaga ndi kabunda be libo obunzikoni, ⁴ a beyo, malaika ka Mombukwondosu osyogoku ndi bongbingo bemoti-bemoti ka ziwa yi ninɔ kabunzo. Mutu wo kolobu wa mambwa ninɔ osyaga ndi ko libo li nilo kani malaika obunzini, aukaga ndi linganu.] ⁵ Luga kabɛ, a ndi na aluku bemoti ninɔ a ndi no kolobu ka byanga batekebe basaa na bugina. ⁶ Niyɔ Yeso amina wakanga, ukana ndi gonɔ be a ndi no kolobu ka masye mudingi, amuusa kɛwa ndi be: «Watu kapa kahuka?»

⁷ Aluku no asikisya ndi be: «Mombukwondosu, nakikogigu na mumbanzu ninɔ esiso ko libo ngbingo yi ninɔ bobunzaga mino. Niyɔ nakingilaga ambe nosyi ku beyo, mutu wagogo osyo kambwa kami.»

⁸ Yeso abikya ndi be: «Wamaga, va kalagba kakɛ na wakpakyana!» ⁹ Wa aka wa, aluku no ahuka ndi. Ava kalagba kaki, apunga ndi kakpakyana.

Likpamuka li nilo igyonosa ndi ka Lisyɛ la kimumbiso. ¹⁰ Bayuda babikya kɛwa ndi mutu yi ninɔ ahuka ndi no be: «Lisyɛ li nili, a Lisyɛ la kimumbiso. Wakakwananigu kabinika kalagba kakɛ.»

11 Usikisya ndi ɓe: «Mutu yi ninɔ ehukusi no ebikyi ɓe: <Va kalagba kaku, wakpakyana.>»

12 Bamuusa kuwa ndi ɓe: «Mutu tino no ubikyi bi ɓe: <Va kalagba kaku, wakpakyana?>»

13 Luki limoti, aluku yi ninɔ ahuka ndi no kegu ndi kamibo Yeso. A ɓeyɔ, Yeso a ndi ni olimikogini ka ambaza ninɔ a ndi wa.

14 Kumbuso yi, Yeso atakanya ka Ndabu ko Kunzi, abikya ɓe: «A ɓeyɔ, mbiya wanu wohukini. Wakogyonitogu bata bunye, kye wigogyisa kuwa kakitaga ɓeyɔ wo bi mino.»

15 Mutu yi ninɔ inda ndi kaubikya Bayuda ɓe Yeso no ahukusa ndi. 16 Kinili, ɓarunga ndi mino kakisa kagyogyiso Yeso, kye ahukusa ndi mambanzu ka Lisye la kimumbiso. 17 Yeso usikisya ndi ɓe: «Baba agyaga ligubo bongbinga ɓasi, imi na goni mino aka bilubi.»

18 Niyo Bayuda bukana munzina mi nimo, bidukulaga kuwa ndi bata kakisa Yeso bivakavaka kamwo. Ba ndi kagya ɓeyɔ, kegu asi kye Yeso inaga ndi Lisye la kimumbiso payaya, luki limoti, kye abikyaga ndi goni ɓe Kunzi ni abaki bikpe, na iyi mombukwana-daki a mufongoni no Kunzi.

Kunzi apa ndi Mikaki ngu yasi

19 Yeso ubikyoku ndi bata Bayuda ɓe: «A lingtonu, a lingtonu, nakamubikya ambe, Miki kakwananigu kagya luki na mutamanagi kaki, kiki nilo aka lo inaga na Abaki. Nilo Baba agyaga, Miki agya mufongoni ɓeyeyo. 20 A ɓeyɔ, Baba apagatu Miki, awonisilaga masi nimo agyaga. Awonisila kuwa ndeke bata

makpɔmɔka mudingi-dingi kugbe, kɔwa wa go wa, nokɔ amɔdika ndeke bide. ²¹ Mɔdɔngɔni beyɔ Baba ubililisogo mino bamanda, upá ɔbili, ka lingunɔ, Miki upága batɔ nibo iyi ubailyaga beyɔ. ²² Na gɔni, Baba kakogigɔ ngbanga ka mɔmbanzɔ, luki limoti, apóni ndi Miki ngu yi niyɔ yasi, ²³ kye batɔ basi babangi Miki mɔdɔngɔni beyɔ babangaga mino Baba. Mɔtu yi ninɔ kabangagigɔ Miki, kabangagigɔ gɔni Baba ninɔ atikoku.

²⁴ A lingunɔ, a lingunɔ, nakamɔbikya ambe, mɔtu wasi ninɔ ukanaga likpɔmɔka kami, na abinikyana ninɔ etikoku ndi, a na ɔbili wa benze na benze. Bakamakyigɔ ndeke ka mɔngimbo, luki limoti, otukyoni ka kukwaku akitaga ka ɔbili. ²⁵ A lingunɔ, a lingunɔ, nakamɔbikya ambe, ngbingo akodoku, na a kɔwa gɔni wakitɔlyana aka, ninɔ bamanda bukana ndeke mino liyɔ ko Miko-Kunzi. Na nibo bukana ndeke, binisanatɔ na ɔbili. ²⁶ A beyɔ, mɔdɔngɔni beyɔ ɔbili wasi o mino ka mabokɔ ka Baba, apá gɔni Miki, ɔbili yi ninɔ wasi a kɔwa gɔni ka mabokɔ ko Miki. ²⁷ Apá ndi Miki ngu yikɔ bangbanga, kye a Mika-mɔmbanzɔ. ²⁸ Makombomboyonitɔgɔ, kye ngbingo akodoku ninɔ bamanda bayasi nibayɔ a ka bambukɔ bukana ndeke mino liyɔ ko Mika-mɔmbanzɔ, ²⁹ ɔpupogoku. Nibo bagyaga ndi bunza, ɔpupoku ndeke kainisoniso na ɔbili, luki limoti, nibo bagyaga ndi bunye, ɔpupoku ndeke kaingyo ka mɔngimbo.»

³⁰ Yeso omotiloku ndi be: «Nakakwananigɔ kagya luki gutugɔ limoti aka no ngu kami.

Nakogo ngbanga kabyeene na nibo baba ekpamyaga, na ngbanga kami ikaga wongbing-bili kye nakakisagigu kagya sipananiso kami, luki limoti, niso ka mutɔ yi nino etikoku.»

Miko-Kunzi a na bademɔ budingi

³¹ Yeso omotiloku ndi kuwa be: «Nakika demɔ kami mombukwana-daki yi, budemɔ kami kegɔ ba lingunɔ. ³² Luki limoti, mutɔ wago no a demɔ kami, na nakaiba ambe budemɔ kaki kegɔ kami a ba lingunɔ. ³³ Ibunu, mutikatɔ ndi batutumbwa ku ka Yuani, na budemɔ kaki kegɔ kami a ndi ba lingunɔ. ³⁴ Imi, nakegɔ na nza ya budemɔ ka mumbanzɔ. Luki limoti, nakabikya beyo kye winisononi na muhukuso. ³⁵ Yuani a ndi abe tala mutuna na munze. Ibunu, mabailya ndi kasananyaga bungbanganya bi nibo ko ngbinga mukede aka.

³⁶ Luki limoti, budemɔ kami a budingi kegbe kakitaga nibo ka Yuani. A beyo, mogubo nimo Baba epa ndi be nagyagi, imu mo nagyaga, na imu mo epupilyaga budemɔ na kowonisilo be Baba no etikoku ndi. ³⁷ Na Baba nino etikoku ndi a goni demɔ kami. Makanukonigu ndeke liyu kaki ikani kamina. ³⁸ Makoɔuulyogigu likpamuka kaki ka mambengi kunu, kye makabinikyanagu mutɔ yi nino atikoku ndi. ³⁹ Mikaga bakidukufo bigubu katangulaga Mobiso Motu, kye matamanaga be makiko kagya beyo, makwanana kainiso na obili wa benze na benze. Luki limoti, demɔ kami ni Mobiso mi nimo goni mo. ⁴⁰ Luki limoti, makya kodoku ku kami kainiso na obili.

⁴¹ Nakakisagigu ibiba kotukyoku ka bambanzu, ⁴² luki limoti, nakamumibo: kuso kunu, makegu na sipananiwo ko Kunzi. ⁴³ Imi, nodoku ndi ko lino ka Baba, luki limoti, makapagigu ketilya. Mutu wago kodoku ko lino kaki bikpe, matilyatu ndeke. ⁴⁴ Makwanana kabinikyana liki? Ibunu mapananaga ibiba luga kunu aka ni makegu kakisa niyo otukyogoku ko Kunzi yikaka.

⁴⁵ Makotomononitogu be imi, namupilyagatu ndeke bangbanga ka Baba. Musa nino mobisa ndi baya kunu kugu kaki, iyi no amupilyaga ndeke. ⁴⁶ A beyo, makabinikyana ndi Musa, iba mebinikononi goni, kye iyi, okpikagatu ndi mongoni kugu kami. ⁴⁷ Luki limoti, kika ni makegu kabinikyana mobiso kaki, makwanana kuwa kabinikyana munzina kami liki?»

6

Yeso ulyoyisini bambanzu belofu kubukumuti (Matayo 14:13-21; Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Kumbuso yi, Yeso azaba ndi kusyaku wa ibombu ya Galilaya niyo balikyaga goni be Tibelia. ² Ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabifya. A beyo, bambanzu bi nibo ba ndi kaina mokingyosi mumbanga-mbanga nimo Yeso agyaga ndi kauhukuso batu ba bokolofu. ³ Yeso adaka ndi ka ngupa, bikanana ndi ku beyo pa imoti na babifya kaki. ⁴ Wina se, yinga ka Bayuda niyo balikyaga be Pasika a kuwa ndi buwobi. ⁵ Yeso ikwe ndi, amina ambaza

mudingi ni anadulyoku. Abikya kuwa ndi Filipi be: «Taluwoku mukati yani kaulyoliso na iyi batu bi niba?» ⁶ Abikya ndi beyo ko bulya yikingila Filipi aka. A beyo, Yeso atu ndi kaiba kambwa aka be agya bu.

⁷ Filipi asikisya ndi be: «Gutugu takaluwo mukati ma bambuma bamiya baba*, kitulyanigu ka batu basi.» ⁸ Bemoti luga ka babibya kaki beyo ka Andilia nino a ndi mamaki Simoni-Petere, abikya be: ⁹ «Miki bemoti atu na mukati kubukumuti ma saili wanu† pa imoti na bosu baba. Luki limoti, malili mi nimo kegu gutugu luki aka ka bambanzu budingi bene.»

¹⁰ Yeso abikya ndi be: «Hulikisoni bambanzu basi.» Tonito a ndi tidingi wa bigbesese, bikonono kuwa ndi. Baluku ba ndi banda belofu kubukumuti. ¹¹ Yeso ava kuwa ndi mukati, niyo abibiso Kunzi, ugbananilyaga ndi bambanzu nibo ba ndi wa. Agya ndi na bosu begayo, upaga mudongoni beyo ba ndi mino kapa. ¹² Niyo bikutaga ndi, Yeso ubikya babibya kaki be: «Mumuloni bodongbu nibayo osikoni kye koputikononitogu.» ¹³ Bamumula kuwa ndi, botumisa mumbi tekebe na miba na bodongbu baya mukati kubukumuti baya saili nibayo asikana ndi.

¹⁴ Niyo bambanzu bina ndi likpumuka limbanga nilo Yeso agya ndi lo, babikya ndi bingbanganya be: «Aluku yi nimuna a lingunu

---

* **6:7** 6:7 Ko ngingo ka Yeso, ambuma bemoti ikaga ndi mukalya ma lisyé limoti ka mugya-ligubo. Wanda goni ka Matayo 20:2. † **6:9** 6:9 saili: A bumo niyo inisaga abe gbagala.

mugyalandũ nino a ndi kakwanana kodoku ka ɔbili.» ¹⁵ Yeso andunga kũwa ndi bẽ bakodoku kagwi ka mapũpũ bẽ kyẽ iki ngama, atũkyã ndi, aga batakã mukaka ka ngũpa.

*Yeso akakpakyana kũgũ wo libo
(Matayo 14:22-33; Maliko 6:45-52)*

¹⁶ Niyo bũgɔgɔ ogwo, babiɓya kaki binda ndi ka mutili ma ibombu. ¹⁷ Badaka kũwa ndi ka ingbɔlɔ, bapunga kazaba, baka misa ka Kapelenaumu. Biti a ndi ni olipyini, Yeso keɓũ ndi mudoku kautakanya. ¹⁸ Ovivi a ndi wapũ, mabaka anokotukosa libo la ibombu bigbiyagbiya. ¹⁹ Niyo babiɓya banya bakilɔmetele banda kubukumuti ikani maɓiya kũgũ wo libo, bamina ndi Yeso ni anukpudoku. A ndi kakpakyana kũgũ wo libo bĩpapapa. Bogwa ndi ombombo kũgbẽ. ²⁰ Luki limoti, Yeso ubiɓya ndi bẽ: «Imi nɔ, makobongonitɔgũ.» ²¹ Babiɓya ba kũwa ndi kapa bẽ bavi, luki limoti, ingbɔlɔ ifuma ndi bigala kubi ka pa niyo ba ndi mino kanda.

Ambaza ka bambanzũ akakisa Yeso

²² Na bũgalo bi, ambaza ka bambanzũ niɓo botigala ndi kũsyakũ wagɔgɔ wa ibombu batamana ndi bẽ ingbɔlɔ o bi wa imoti aka. Yeso kadakagũ ndi pa imoti na babiɓya kaki, luki limoti, babiɓya binda ndi asi iɓũ aka. ²³ Wina sɛ, mangbɔlɔ magɔgɔ otukyoku ndi ka gũdũ wa Tibelia. Mangbɔlɔ mi nimo a kũwa ndi ni osilini buwobi na pa niyo bambanzũ balya ndi mino mukati, kumbuso Mombukwono-dosu kabibiso Kunzi. ²⁴ Ambaza ka bambanzũ ina ndi bẽ Yeso ikani babiɓya kaki bakẽgũ batakã wa.

Badfaka k̄wa ndi ka mangb̄lo, b̄ga kakisa ka Kapelenaumu.

Yeso ni mukati ma ɔb̄ili wa b̄enze na b̄enze

²⁵ N̄iyɔ bat̄ bi n̄ibɔ badwe, batokonyoku ndi Yeso k̄syak̄ wagɔɔ wa ibombu, bamuusa b̄e: «Muwonisilo, wosiliku wan̄ ngbingo tino?»

²⁶ Yeso usikisya ndi b̄e: «A lingun̄, a lingun̄, nakam̄b̄ikya amb̄e, mak̄eḡ kekisa asi kye mini bi mak̄p̄am̄ka m̄ambanga-mbanga, luki limoti kye malyi bi mukati, mikutogo b̄ikpek̄ed̄ekpek̄ed̄e. ²⁷ Makogyonit̄oḡ ligubo ko bulya malili n̄imɔ ap̄tikanaga. Luki limoti, gyoni ka n̄imɔ olipyogo, ap̄ ɔb̄ili wa b̄enze na b̄enze. Mika-m̄ambanz̄ am̄p̄at̄ ndeke malili mi n̄imɔ. A b̄eyɔ, Baba ninɔ a Kunzi b̄ikpe owonisila ndi b̄ingbanganya b̄e iyi nɔ atikoku.»

²⁸ Bamuusa k̄wa ndi b̄e: «Takwanana k̄gya b̄u kotulyoso mogubo n̄imɔ Kunzi apaga?» ²⁹ Yeso usikisya ndi b̄e: «Ligubo n̄ilo Kunzi akapa b̄e gyoni n̄ili: ifinikyononi imi yi ninɔ betikoku ndi.»

³⁰ Bab̄ikya k̄wa ndi b̄e: «Lik̄p̄am̄ka limbanga tino lo wakwanana katigyilya kye t̄binikyani? Wak̄gya luki tino? ³¹ Botitosu b̄alyat̄ ndi malili n̄imɔ balikyaga b̄e mana k̄ ka isa. M̄d̄onḡoni b̄eyɔ ikpikaga ndi mino ka Mobiso Motu b̄e: <Kunzi up̄a ndi mukati n̄imɔ otukyoku ndi k̄ḡ wa lisȳe.>»

³² Yeso usikisya ndi b̄e: «A lingun̄, a lingun̄, nakam̄b̄ikya amb̄e, k̄eḡ Musa nɔ am̄p̄a ndi mukati n̄imɔ otukyoku ndi k̄ḡ wa lisȳe. Luki limoti, Baba nɔ ap̄aga mukati ma lingun̄ n̄imɔ otukyoku k̄ḡ wa lisȳe. ³³ A b̄eyɔ, mukati ko Kunzi,

a nimo osyogoku kotukyoku kugu wa lisyε, apá obili ka litombu.» ³⁴ Babikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, tipága masyε masi mukati mi nimo aka mo.»

³⁵ Yeso ubikya ndi be: «Imi ni mukati nimo apága obili. Mumbanzu kodoku ku kami, εbinikyana, kimukanigu ndeke bata nza na masasa gutugu iki yi aka. ³⁶ Luki limoti, namubikyatū ndi ambe: wina se, meminatū ndi kani makobinikyonigu. ³⁷ Mutu wasi ninu baba epá, odokuto ku kami. Kedulyoku, nakakpumyigu ndeke. ³⁸ A beyo, nakotukyokugu ndi kugu wa lisyε kagya sipananiso kami, luki limoti niso ka ninu etikoku ndi. ³⁹ Na sipananiso ka ninu etikoku ndi a be nakabungusogonitogu gutugu bemoti aka ka nibo epóku, luki limoti nupupisatu basi ka bambuku ka lisyε la mulifo. ⁴⁰ A beyo, sipananiso ka baba a be mutu wasi ninu amina Miki, abinikyana, inisoni na obili wa benze na benze. Imi, napupisatu ndeke ka mbuku ka lisyε la mulifo.»

⁴¹ Bayuda bapunga kuwa ndi kanzinzinya Yeso kye abikya ndi be iyi ni mukati nimo osyoku kugu wa lisyε. ⁴² Ba ndi kabikya be: «Kegu mbeyi Yeso mu? Mika Yezefu? Takamibigu mbeyi abaki na amaki? Akwanana piye kabikya bata liki be osyoku kugu wa lisyε?» ⁴³ Yeso usikisya ndi be: «Wosoni kanzinzinya luga kunu. ⁴⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kakananigu kodoku ku kami, kiki ni Baba ninu etikoku ndi aka no alutiniku. Imi, napupisatu ndeke mutu yi ninu ka mbuku ka lisyε la mulifo.»

⁴⁵ Ikpikaga ka mobiso ka bogyalandu be: «Kunzi utiwa ndeke bambanzu basi.» Mutu wasi nino amukana Baba, abye mutuu kaki, odokuto ku kami. ⁴⁶ Kegu na mutu gutugu bemoti aka nino aminoni Baba, kiki nino aka no otukyoku ko Kunzi, iyi no aminoni Baba. ⁴⁷ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, nino ebinikyana, a na obili wa benze na benze. ⁴⁸ Imi ni mukati nimo apaga obili. ⁴⁹ Botitonu balyatu ndi mana ka isa, gutugu beyo, bolumwaga ndi. ⁵⁰ Luki limoti, mukati mi nimo osyoku kugu wa lisyé nima. Mutu yi nino alya, kokwigu ndeke. ⁵¹ Imi ni mukati ma obili nimo osyoku kugu wa lisyé. Mumbanzu kalya, ika ndeke na obili wa benze na benze. Mukati mi nimo napá ndeke ambe bambanzu binisoni na obili ni nzuyi kami.»

⁵² Kwa wa, Bayuda bapunga ndi bodongoso luga kabu, banabikya be: «Aluku yi nimu akwanana piye katipá nzuyi kaki be talyi liki?» ⁵³ Yeso ubikya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, makolyi nzuyi ko Mikamumbanzu, momwo bangu kaki, makikigu na obili kusó kunu. ⁵⁴ Mumbanzu kalya nzuyi kami, omwo bangu kami, ika na obili wa benze na benze. Napupisa ndeke ka mbuku ka lisyé la mulifo. ⁵⁵ A beyo, nzuyi kami a malili ma lingunu, bangu kami a luki limwo la lingunu. ⁵⁶ Mutu nino alyaga nzuyi kami, omwa bangu kami, ikaga kusó kami na imi kusó kaki. ⁵⁷ Baba nino etikoku ndi a na obili, imi, na na obili ko ngu kaki. A begeyo, mumbanzu nino elya, inisa na obili pisi ku kami. ⁵⁸ Mukati mi nima otukyoku kugu wa lisyé. Kegu abe nimo botitonu

balya ndi, gutugu beyo, bokwaga ndi aka. Luki limoti, nino alya mukati mi nima, ika na obili wa benze na benze.» ⁵⁹ Yeso anzina ndi munzina mi nimana ka Kapelenaumu ni akapá mutuu ka ndabu ya malumba.

Munzina nimo apága obili wa benze na benze

⁶⁰ Niyo bukana munzina ka Yeso beyo, budingi ba babibya kaki aka ndi be: «Munzina mi nimana a mumbanga kugbe, wani no akwanana kapa kankana?»

⁶¹ Yeso andunga ndi be babibya kaki bakainzinzinya ko bulya munzina mi nimo. Kinili, umuusa kuwa ndi be: «Likpamuka li nili amutulisito mambengi? ⁶² Kika ni a beyo, ika kuwa liki ni maminini Mika-mumbanzu kadaka bata ka pa niyo a ndi mino kambwa? ⁶³ Limbengi ko Kunzi lo apága obili. Nzuyi kakwananigu kagya luki. Munzina nimo namubikya ndi mo a mutumo no ngu ya limbengi, na imu mo apága obili. ⁶⁴ Luki limoti, bambanzu bemoti-bemoti luga kunu bagegu kabiniyana. A beyo, Yeso ibagatu ndi katukya ka bundeli aka be atu na nibo bakabinikanagigu ndi na nino agaba ndeke.» ⁶⁵ Omotiloku ndi be: «Kinili, namubikyi ambe: <Kegu na mumbanzu nino akwanana kodoku ku kami kiki ni baba aka no ahukwilyini pisi.>»

⁶⁶ Katukya ko ngbingo yi nino aka no, budingi ba babibya kaki basa ndi, bakakpakanagigu ndi bata na ibu.

⁶⁷ Yeso umuusa kuwa ndi babibya tekebe na baba be: «Yegu ibunu, ma kuwa goni ibunu

kapa kesa?» ⁶⁸ Simoni-Petele asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, tinda bata ka wani? Iwe wa na manzina nimo apaga obili wa benze na benze. ⁶⁹ Ibusu, takabinikyana, takaiba ambe iwe ni Mutu Wotu nino Kunzi atikoku ndi.» ⁷⁰ Yeso usikisya ndi be: «Kegu mbeyi imi aka no namupanaga ndi ibunu basi tekebe na baba? Luki limoti, bemoti luga kunu a mumuyoniso!» ⁷¹ Yeso a ndi kanzina ko bulya ka Yuda nino a ndi mika Simoni Isikalioti. A beyo, Yuda no a ndi kagaba, gutugu beyo a ndi mino bemoti ka babibya tekebe na baba yo.

7

Bamamaki Yeso bakegu kabinikyana

¹ Kumbuso yi, Yeso alingya ndi Galilaya wasi. A beyo, kegu ndi kapa kalingyo Yudea kye bangama ka Bayuda ba ndi kakisa kamwisiso. ² Wina se, yinga bemoti ka Bayuda nino bamakaga ndi be yinga wa Bangbangba* a kuwa ndi buwobi. ³ Bamamaki Yeso babikya kuwa ndi be: «Titukyilya ibusu wanu, waga ka Yudea iba babibya kaku nibo ku binito goni ibu nilo wika kagya. ⁴ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino agyaga likpumuka ko dikidi, ni

* **7:2** 7:2 yinga wa Bangbangba: a ndi yinga ka Bayuda nino agyaga ndi poso bemoti, balyaga ndi ka timba wa kubomu na nino wa tekebe kani bomoni kanyo masolo. Batamanaga ndi ngbingo yi nino bomikya-Bezaleli ba ndi mino ka isa. Ko ngbingo wa yinga yi nino, batu basi bikaga ndi ka bangbangba. Yelusalema a kuwa ndi pa yidingi ku balyaga ndi mino yinga yi nino. Wanda kaBalawi 23:34-36; Yigilya 16:13.

a se kakisa kaimibisisoko bingbanganya. Kika ni wakagya makpɔmɔka mɔmbanga-mbanga, wiwonisa neki ka bambanzu basi.» ⁵ A beyo, gutugu bamamaki bikpe bakegu ndi kabinkyana. ⁶ Yeso abikya ndi be: «Ngingo yi nino kami wanza kanitulyonigu mbeyi. Luki limoti, nino kunu ikaga iyi asi wanza aka bongbinga basi. ⁷ Batu ba obili bakakwananigu kamumaya ifunu. Luki limoti, bemuyatu imi kye na demu kaubikyaga yigya kabu yanye. ⁸ Windoni ifunu ka yinga. Nakegu mino imi kaında kye ngingo kami kegu mbeyi wakitulyana.» ⁹ Niyɔ abikya beyo, asikana ndi iyi ka Galilaya.

Yeso ogoni ka yinga

¹⁰ Niyɔ bamamaki binda ndi ka yinga, Yeso ında ndi goni iyi bipete ni bambanzu bakibigu. ¹¹ Kɔwa wa, bangama ka Bayuda bapunga ndi kakisa bivaka-vaka, banuusogo be: «Aluku yi nino a yani?» ¹² Kusɔ wa ambaza ku, bambanzu ba ndi kainzinzinya yakpu kugu ka Yeso. Batu bago ba ndi kabikya be: «A mutu wanza.» Batu bo be: «Haaa, akauluta bambanzu ko pisi yanye.» ¹³ Luki limoti, kegu na mutu bemoti nino abikyaga ndi likpɔmɔka bingbanganya, kye buɔngaga ndi bangama ka Bayuda.

¹⁴ Ngingo yi nino dumo a kɔwa ndi mino bikɔkpwo, Yeso aga ndi ka Ndabu ko Kunzi, apunga kapá mutiwi. ¹⁵ Bayuda bombombaya ndi, banabikya be: «Aluku muna apunya mbeyi na yimibo yani? Wina se, kindagu gutugu ndi ka ikolo begeyo.» ¹⁶ Yeso usikisya ndi be:

«Mutiwi nimo imi napága, kikogigu makami, luki limoti, ikaga ma ko Kunzi nino etikoku ndi. ¹⁷ Mumbanzu kika wakitulya kagya nilo Kunzi apaga, iba pisi ka mutuu mi nimo be akotukyoku ka Baba ikani kami bikpe. ¹⁸ Mutu yi nino anzinaga ko lina kaki bikpe, akisaga ibiba kaki aka mombukwana-daki yi. Luki limoti, nino akisaga ibiba ka nino atikoku ndi, abikyaga lingunu ni kuboboku kegú kuso kaki. ¹⁹ Musa kamupágu mbeyi ndi mutuu? Luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kegú kabye mutuu mi nimo. Mbiya wanu, ko bulya iki yo mo mino kakisa kemwisiso?» ²⁰ Ambaza asikisya ndi be: «Wa na limbengi la bunye! Wani mbeyi no akakisa kaumwisiso?» ²¹ Yeso usikisya ndi be: «Nagya ndi likpamaka limbanga limoti aka, amudikisa ndi ibunu basi nokú bide. ²² Ibunu mukogó bomiki gutugu ka Lisyé la kimumbiso aka kye Musa amupá ndi mutuu kagyaga beyo. Ka lingunu, kodokugu ndi ka Musa, luki limoti, ka botitonu. ²³ Kika neki ni bakogotu bomiki ka Lisyé la kimumbiso, a ko bulya yibuulya mutuu ka Musa. Ko bulya iki se kúwa yo mambengi o mino kamukandikana wa nauhukusi mino mumbanzu ka Lisyé la kimumbiso? ²⁴ Makokogonitogu mukombu kabyenene na niyo minaga no miso aka, luki limoti, kogoni ka bungbingbili.»

Yeso ni Masiya?

²⁵ Batu bagogo ba Yelusalema ba ndi kabikya be: «Kegú mutu yi nino bakakisa kamwisiso nimu? ²⁶ Wina se, akanzina bingbanganya

kambwa ka bambanzu na bakegu gutugu kabukyo aka. Bangama bibito neki bi lingunu be iyi ni Masiya? ²⁷ Takaiba ambe mutu yi nimuna arunya yani. Luki limoti, ngbingo yi ninu Masiya odoku ndeke mino, mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu ndeke be arunya yani.»

²⁸ Ngbingo yi ninu Yeso a kuwa ndi mino kapá mutiwi ka Ndadu ko Kunzi, abikya ndi na liyu lapu be: «Matu kemibo binza na mibatú kú no mino kapunya? Nakodokugu ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, ninu etikoku ndi abikyaga iyi asi lingunu aka. Ibunu, makamibigu. ²⁹ Imi, namibatú kye notukyoku ndi kú kaki, iyi nu etikoku.»

³⁰ Bakisa kuwa ndi be bagwi Yeso liki, luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananagu ndi kagwi, kye ngbingo kaki kegu mbeyi ndi wakitulyana. ³¹ Kusó wa ambaza, bambanzu babinikyana ndi, babikya be: «Ngbingo yi ninu Masiya odoku ndeke mino, agyatú ndeke góni iyi makpumuka mumbanga-mbanga makpu kakitaga alaku yi nimu?»

Bafalisayo butikini bazamu kagwi Yeso

³² Bafalisayo bumakana ndi bambanzu ni baninzinzinya ko bulya ka Yeso ka ambaza ku. Kuwa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi bazamu kagwi.

³³ Yeso abikya ndi batú nibo ba ndi wa be: «Na mbeyi bata pa imoti na ifunu ko ngbinga mukede. Kumbuso yi, nigatu katakanya ninu etikoku ndi. ³⁴ Mekisatu ndeke bivaka-vaka,

luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila ku niko mino.» ³⁵ Bayuda buusana ndi luga kabu be: «A se kuwa kaina yani, niyo takakwananigu mino kamina? A se kapa kaina ka Bayuda bi nibo ba bumisikono luga ka Bagiliki na kaupá Bagiliki mutiwi kaki? ³⁶ Atibikiyi bi be: «Mekisatu ndeke bivaka-vaka, luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila ku niko mino.» Isi ya munzina mi nimo ni iki?»

Libo nilo apaga obili

³⁷ Lisye la mulibo la yinga yi nino a ndi lisye lidingi kugbe. Lisye li nilo, Yeso amaga ndi bigba, abikya na liyu lapu be: «Mumbanzu kika na musasa, oduku komwo libo kunu no mino. ³⁸ Ka muti yi nino, ika ndeke mudongoni beyo Mobiso Motu abikyaga mino be: «Mambengi mo mobo mudingi-dingi nimo apaga obili akika ndeke katukya ka limbengi ka muti nino ebinkyana.»» ³⁹ Yeso a ndi kanzina beyo ko bulya Limbengi ko Kunzi nilo batu bi nibo babinkyana bika ndeke nolu. A beyo, Limbengi li nilo kegū mbeyi ndi lidoku, kye Kunzi a ndi ni kanapigu Yeso ibiba.

Bambanzu bigbonogini ko bulya ka Yeso

⁴⁰ Niyo bambanzu bagogo luga wa ambaza bukana mino munzina mi nimo, babikya ndi be: «A liguṅu aka Mugyalandu nino bawanyaga ndi!» ⁴¹ Bagogo babikya ndi be: «Masiya no!» Luki limoti, bagogo bata be: «Ambe, Masiya akwananatu kotukyoku ka Galilaya? ⁴² Mobiso Motu kabikyagigu mbeyi be Masiya ifukuta ndeke ka livanza ka ngama Daudi na ka

Betelehemu, mugi nimo Daudi a ndi mino?»
⁴³ Kwa wa, ambaza igbananaga ndi ko bulya ka Yeso. ⁴⁴ Batu bagogo luga kabu ba ndi kapa kagwi, luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kavilagu ndi.

Bangama ka Bayuda bakegu kabinkyana Yeso

⁴⁵ Kumbuso yi, bazamu nibo bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi, bigoku. Bumuusa kwa ndi bazamu be: «Ko bulya iki yo makodukugu mino na Yeso?» ⁴⁶ Busikisya ndi be: «A limbanga! Takanamukonigu ndeke mumbanzu ananzina abe alaku yi nino ku!» ⁴⁷ Bafalisayo bumuusa ndi be: «Ambe, mogulyini kwa goni ibunu ka kuboboku kwi nikwo?» ⁴⁸ Atu mbeyi na mumbanzu gutugu bemoti aka luga kusu ka bangama ikani ka Bafalisayo nino abinkyana? ⁴⁹ Luki limoti, batu bi nibo bakibigu mutuu ka Musa. Bovoni ndi ligbongoni.»

⁵⁰ Nikodimo a ndi bemoti ka Bafalisayo nibo ba ndi wa. Iyi no odoku ndi kamina Yeso kambwa, ubikya ndi be: ⁵¹ «Mutuu kusu, akogotu mukombu ka mumbanzu ni bakanomukonigu ikani bakanibigu be ogyi bi iki?» ⁵² Luki limoti, basikisya ndi be: «Wa kwa iwe mutuu wa Galilaya goni? Kpima mbeyi Mobiso Motu binza ikani winatu gutugu be mugyalandu bemoti opupatu ndeke ka Galilaya.»

Yeso na afanda bemoti

[⁵³ Kumbuso yi, ibu basi biganana ndi ka bakukabu.

8

¹ Luki limoti, Yeso aga ndi iyi ka Ngupa ya Mizeituni. ² Bugala bi na busobi bibo, iga ndi bata ka Ndaɓu ko Kunzi. Bambanzu basi bakpuɗoku ndi. Iko, apunga ndi kaupá mutwi. ³ Bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo hodoku kuwa ndi wa na muko bemoti nino bagwi ndi na muluku. Bamomosa ndi kambwa ka bambanzu bigbu, ⁴ babikya Yeso be: «Muwonisilo, bagwi muko yi nimu na muluku mbiya wa. ⁵ Kabyenene na mutuu kusu, Musa atikpama ndi kamwogo inguo ya boko bi niba na matamu. Iwe, wa se kuwa kabikya bu?»

⁶ Ba ndi kabikya beyo ko bulya yikingila Yeso, kye ba ndi kakisa kasungulya. Luki limoti, Yeso odidika ndi, apunga kokpiko na kpengbe ka litombu. ⁷ Niyo bisisilaga ndi mino kamuusogo, Yeso ananukana ndi, ubikya be: «Mutu nino kanogyigu ndeke iyi bunye luga kunu, apungi ni iyi kamaka litalu la mambwa.» ⁸ Kumbuso yi, odidika ndi bata, apunga bata kokpiko ka litombu. ⁹ Ngbingo yi nino bukana mino beyo, barunga ndi katukya yikaka-yikaka kaipunga na bamboku. Yeso otigolo mukaka aka wa ibu na muko yi nino wa a mbeyi ndi bata mino wakamaga kambwa ka batu nibo ba ndi wa. ¹⁰ Kuwa wa, Yeso amaga bata ndi, amuso muko no be: «Ye ma, batu nibo busungulyi ba yani? Kegu neki na mumbanzu nino ubisi na mukombu?» ¹¹ Asikisya ndi be: «Gutugu bemoti aka Mombukwono-dosu.» Yeso aka na iyi be: «Eee, nakubisigu imi na mukombu begayo.»

Wagano, luki limoti, wakigilyonitogu bata kagya bunye.»]

Yeso ni bungbanganya ba obili

¹² Yeso ubikya bata ndi bambanzu be: «Imi ni bungbanganya ba obili. Mumbanzu kebiba kakpakanigu ndeke ko biti, luki limoti, inisona ndeke na bungbanganya ba obili.» ¹³ Bafalisayo babikya ndi be: «Iwe no wa demu kaku ka mombukwana-daki yi. Budemu kaku kegumeki ba lingunu.» ¹⁴ Yeso usikisya ndi be: «Gutugu nakika demu kami mombukwana-daki yi, budemu kami a ba lingunu, kye nakaiba ambe napunya yani na nakainda yani. Luki limoti, ibunu, makegu kaiba be napunya yani ikani nakainda yani. ¹⁵ Ibunu, makogo likpumuka kabyenene na tamanaga ka bambanzu. Luki limoti, imi, nakakogigu likpumuka ka mumbanzu. ¹⁶ Na gutugu nakako likpumuka ka mumbanzu, ika ka bungbingbili aka kye nakegu mukaka. Luki limoti, ta pa imoti na Baba ninu etikoku. ¹⁷ Wina se, ka mutuu kunu, bokpikatu ndi be budemu ka batu baba bo ikaga ba lingunu. ¹⁸ Na demu kami mombukwana-daki yi. Baba ninu etikoku ndi a goni demu kami.» ¹⁹ Bafalisayo bamuusa kuwa ndi be: «Abaku a se kuwa yani?» Yeso aka ndi na ibu be: «Makemibigu na makamibigu Baba. Makemiba ndi, iba mamibatuu goni Baba.»

²⁰ Yeso a ndi kanzina beyo ngbingo yi ninu a ndi mino ka Ndaabu ko Kunzi. A ndi ka kpoko wa kpokoyo ninu badikitaga mino aperi.

Mumbanzu gutugu bemoti aka kagwigu ndi kye ngbingo kaki kegũ ndi wakitulyana.

Yeso obikyini be akainda ku ka Baba

²¹ Yeso ubikya bata ndi be: «Imi, nogoni imi. Mekisatu banu, luki limoti, mokwo ndeke ka bunye kunu. Makakwananigu kosila ku no mino kaina.» ²² Bayuda buusana ndi luga kabu be: «A se kuwa kaina kaibongiso, kye akabikya be: «Makakwananigu kosila ku no mino kaina?»» ²³ Yeso usikisya ndi be: «Ibunu, ma batu ba wasi wanu, luki limoti, imi, na mutwa wa kugu. Ibunu, ma batu ba obili yi nima, luki limoti, imi, nakegu mutwa wa obili yi nima.» ²⁴ Kinili, namubikya bi ambe mokwaga ndeke ka bunye kunu. A beyo, makobinikyoni be imi ni, «Natu», mokwaga ndeke ka bunye kunu aka.» ²⁵ Bamuusa kuwa ndi be: «Iwe mbeyi ni wani bikpe?» Yeso usikisya ndi be: «Imi ni nino namubikya ndi katukya ka mupunganagi.» ²⁶ Na na makpumuka makpu kamubikya na kamubiso mino na mungimbo. Luki limoti, nabikyaga ka obili nilo aka lo nukana ndi na nino etikoku ndi. Iyi, abikyaga linganu.»

²⁷ Bakegu ndi kaiba be a ndi kaunzinyila ko bulya ka Abaki. ²⁸ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Ngbingo yi nino madokisa ndeke mino Mikamumbanzu, miba kuwa ndeke be imi ni «Natu». Miba be nakagyagigu luki gutugu limoti aka ka sipananiso kami, luki limoti, nabikyaga nilo aka lo Baba ewonisila ndi. ²⁹ Nino etikoku ndi a pa imoti na imi. Kesagu ndi mukaka, kye nagyaga bongbinga basi nilo aka lo abosogo.»

³⁰ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kanzina beyo, bambanzu bakru babinikyana ndi.

Kulikanaga ya lingunu

³¹ Yeso ubikya kuwa ndi Bayuda nibo babinikyana ndi be: «Makiko kabye manzina kami binza, miko ka lingunu babibya kami.

³² Miba ndeke lingunu, na lingunu amukulaga.»

³³ Basikisya ndi be: «Ta livananza ka Abalahamu, mumbanzu katibisagu ibusu busunzu gutugu lisyé limoti aka. Wakatibikya liki be takulikanagatu ndeke?»

³⁴ Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mutu wasi nino agyaga bunye a musunzu wa bunye. ³⁵ Musunzu kikogigu bongbinga basi ka livananza. Luki limoti, miki ikaga iyi mino ka bongbinga basi.

³⁶ Kika neki ni Miki amukulogini, mika kuwa ndeke bukulikanaga lingunu. ³⁷ Nakaiba ambe ma livananza ka Abalahamu. Luki limoti, makakisa kemwisiso, kye makegu kabailya manzina kami. ³⁸ Imi, nakabikya nilo nina ndi ka Baba. Ibunu, makagya nilo mukana ndi na obonu.»

³⁹ Basikisya ndi be: «Obosu ni Abalahamu.» Yeso aka ndi na ibu be: «Makiko bi ka lingunu bomika Abalahamu, makwanano bi kagya mufongoni beyo Abalahamu agyaga ndi mino. ⁴⁰ Luki limoti, mbiya wanu makakisa kemwisiso. Wina se, Abalahamu kagyagu ndi iyi inguo ya likpumuka li nilo. Imi namubikyaga ndi lingunu nilo nukana ndi kotukyoku ko Kunzi. ⁴¹ Ibunu, makagya mufongoni beyo obonu wagogo agyaga ndi mino.» Basikisya ndi

Yeso bε: «Takegu bomiki ba bɔfanda. Obosu bemoti ni Kunzi aka.» ⁴² Yeso ubikya ndi bε: «Kunzi kiko bi Obonu, makwananatu bi kepa. A beyo, imi nopupa ndi ko Kunzi, nodoku se kuwa. Nakodokugu ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, iyi no etikoku ndi. ⁴³ Ko bulya iki yo makegu mino kotombisyo likpamuka nilo nakamubikya? A kye makakwananigu kaukana munzina kami. ⁴⁴ Obonu ni mumuyoniso, mapaga kagya nilo aka lo abosilogo. Iyi, a ndi mumwo bambanzu katukya ka mupunganagi. Gutugu lisyε limoti aka kanomogigu ndeke ka lingunu, kye lingunu kegu kusɔ kaki. Ngbingo yi nino abukulaga mino bongo, anzinaga iyi asi mudɔngoni aka, kye ikaga iyi beyo aka yo katukya ndi ka bundeli. A beyo, a mutɔ wa kuboboku na mombukwana kuboboku. ⁴⁵ Luki limoti, imi nabikyaga lingunu, kinili, makebinikyaganigugu. ⁴⁶ Mutɔ tino luga kunu no akwanana kabikya bingbanganya bε nanya ndi bunye? Kika neki ni nakabikya lingunu, ko bulya iki yo makegu mino kebinikyana? ⁴⁷ Mutɔ ko Kunzi ukanaga likpamuka ko Kunzi. Kika ni ibunu makukanagigu, a kye makegu batɔ ko Kunzi.»

Yeso na Abalahamu

⁴⁸ Kuwa wa, Bayuda basikisya ndi Yeso bε: «Ibusu, tobikyito bi lingunu ambe wa Musamalia, na goni bε wa na limbengi la bunye.»

⁴⁹ Yeso usikisya ndi bε: «Nakegu imi na limbengi la bunye, luki limoti, nabangagatu Baba. Ibunu, makebangagigu imi. ⁵⁰ Imi, nakakisagigu ibiba kami, luki limoti, Kunzi

no ekisilyaga imi. Iyi no akogo mungimbo.
⁵¹ A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, mambanzū kobuulyogo mūnzina kami, kokwigū ndeke.»

⁵² Bayuda babikya kūwa ndi be: «Mbiya wanū, tibini se kūwa lingunū ambe wa na limbengi la banyē! Abalahamū okwoni ndi, bogyalandū bokwogo goni. Iwe, wakabikya be: «Mambanzū kobuulyogo mūnzina kami, kokwigū ndeke.» ⁵³ Wa mutū wa ibiba kakitaga obosu beyo ka Abalahamū? Okwoni ndi, bogyalandū bokwogo goni. Wa mbeyi kaiva abe wani?» ⁵⁴ Yeso osikisya be: «Nakibiba imi mombukwana-daki yi, ibiba yi niyo kikigu na izangiya. Baba yi ninō mabikyaga be Obonu, iyi no ebibaga imi. ⁵⁵ Luki limoti, makamibigu. Imi, namibatū imi. Nakabikyo bi ambe nakamibigu, niko bi mutū wabongo abe ifunu. Luki limoti, namibatū na nobuulyagatu mūnzina kaki. ⁵⁶ Obonu beyo ka Abalahamū ogwaga ndi magyagya ka tamanaga kaina lisyē nilo nodoku ndeke mino. A lingunū, inatū ndi, otumo na magyagya bidē.» ⁵⁷ Bayuda babikya ndi be: «Wakanotulyosigu byanga batekebe kubukumuti. Wamina kūwa ndi Abalahamū yi liki?» ⁵⁸ Yeso aka na ibu be: «A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, kambwa Abalahamū kaibukuta, imi <natū.>»

⁵⁹ Bapūnaga kūwa ndi matamū kamakaga nomu. Luki limoti, Yeso isuma ndi, opupo ka Ndaḃu ko Kunzi.

9

Yeso ahukusini mutū nino ibukuta ndi ni kinagigu

¹ Lisyε limoti, Yeso a ndi kakpakyana ko pisi, amina alukū bēmoti nino ibukuta ndi ni kinagigu. ² Babibya kaki bamuusa ndi bε: «Muwonisilo, ko bulya iki yō alukū yi nimū ibukuta ndi mino ni kinagigu? A ndi ko bulya bnyε kaki ikani nibō ka babukuta kaki?» ³ Yeso osikisya ndi bε: «Kεgū ko bulya bnyε kaki ikani nibō ka babukuta kaki. Luki limoti, a bεyō kye ligubo ko Kunzi inisoni pisi kū kaki. ⁴ Okwononi tagyi ligubo ka nino etikoku ndi na lisyε. Biti a kūwa kolipyō, ngbingo yi nino mambanzū kakwananigu mino kagya ligubo. ⁵ Ngbingo yi nino na mbeyi mino ka obili, imi ni bungbanganya ba obili.»

⁶ Niyo Yeso anzina bεyō, abakya ndi botikito ka litombū, opula kūwa, agbōfya nobu alukū yi nino ko miso. ⁷ Abikya ndi bε: «Winda kaisukusa miso ka ziwa wa Siloamu.» Isi ya «Siloamu» ni «Mutū yi nino batiki». Alukū nō aga ndi bεyō aka yō, isukusa miso, igoku kūwa ni anina bungbanganya.

⁸ Bapimbani kaki na batū nibō baminaga ndi kambwa kaikukungya, buusa ndi bε: «Kεgū mbeyi alukū nino ikaga ndi wakiko kaikukungya nimū?» ⁹ Bagogo bosikisya ndi bε: «Iyo, iyi aka nō.» Bagogo bata bε: «Kali, kεgū iyi, babyenene na iyi.» Luki limoti, alukū nō abikya ndi bε: «Imi aka nō.» ¹⁰ Bamuusa kūwa ndi bε: «Miso uhukwikoni bi liki?» ¹¹ Osikisya ndi bε:

«Alukú nino bamakaga be Yeso opuli bi litombu, egbodyo nolu ko miso, ebikya be: «Winda kaisukusa ka Siloamu.» Nago bi, nogyoku beyo aka yo, narunga kaina.» ¹² Bamuusa bata ndi be: «Alukú yi nino a yani?» Usikisya be: «Sibigu.»

Bafalisayo bakakpima mutú nino bahukusa ndi

¹³ Kúwa wa, binda ndi na alukú nino ahuka ndi no ku ka Bafalisayo. ¹⁴ Wikwe se a ndi Lisye la kimumbiso lo Yeso opula ndi mino litombu, ahukusa alukú yi nino. ¹⁵ Bafalisayo bamuusa ndi goni alukú yi nino be igyonosa ndi liki be apungi kaina beyo? Ubikya ndi be: «Egbodya ndi litombu ko miso, nisukusoku, mbiya wanu nakaina.» ¹⁶ Bafalisayo bagogo babikya ndi be: «Mutu yi nino kegú mutu ko Kunzi, kye kegú kabanga Lisye la kimumbiso.» Luki limoti, bagogo bata babikya ndi be: «Mutu wanyé akwanana piye kagya makpumuka mumbanga-mbanga bene liki?» Bafalisayo bigbananaga ndi luga kabu. ¹⁷ Bamuusa bata ndi alukú nino ahuka ndi no be: «Iwe, wakabikya bu kugu ka mutu yi nino uhukusi bi?» Osikisya ndi be: «A mugyalandu.»

¹⁸ Luki limoti, bangama ka Bayuda bakabinikyanagu ndi be alukú no ibukuta ndi ni kinagigu, mbiya wanu akaina bingbanganya. Bumaka kuwa ndi babukuta kaki, ¹⁹ bumuusa ndi be: «Alukú yi nimu a mikunu bikpe? Makabikya lingunu be ibukuta ndi kani kinagigu? Iki yo igyonosi kuwa be apungi kaina?» ²⁰ Babukuta kaki fosikisya ndi

βε: «Takaiba βε a mikusu na ibukuta ndi ni kinagigu. ²¹ Luki limoti, takegu kaiba beyo opungi mino kaina bene. Takegu goni kamibo mutu yi nino ahukusi. Takibigu ibusu. Mumuusogono iyi aka, a kuwa iti ya mumbanzu, akwanana kamutumbulyaga.» ²² Babukuta kaki babikya ndi beyo kye ba ndi kaubanga bangama ka Bayuda. A beyo, ibu bangama bi nibo ba ndi ni buknononini βe mumbanzu kabikya βe Yeso ni Masiya, bakpumyo lingunu ka ndabu ya malumba. ²³ Kinili, babukuta ko miki yi nino bosikisya ndi βe: «A iti ya mumbanzu, mumuusogoni iyi aka.»

²⁴ Ka nganga ya yiba, Bafalisayo bamaka ndi bata aluku yi nino ahuka ndi no, babikya ndi βe: «Bikya lingunu kambwa ko Kunzi. Ibusu, takaiba ambe mutu yi nino a mutu wanyε.»

²⁵ Usikisya ndi βe: «Nakibigu ikani a mutu wanyε. Luki limoti, nakaiba likpumuka limoti aka: nakinagigu ndi, mbiya wanu na kuwa kaina.»

²⁶ Bamuusa ndi βe: «Ugyi bi bu? Uhukusi bi liki?» ²⁷ Usikisya ndi βe: «Nanutumbulyogini bi, luki limoti, makegu kaukana. Ko bulya iki makapa βe namutumbulyagi bata? Ma kuwa goni ibunu kapa kaiita babibya kaki?» ²⁸ Bapunga kuwa ndi katumbwa, banabikya βe: «Si iwe no wa mubibya kaki! Luki limoti, ta ibusu babibya ka Musa.

²⁹ Ibusu, tibagatu βe Kunzi akpumukaga ndi na Musa. Luki limoti, mutu yi nimu, takibigu βe apunya yani!» ³⁰ Aluku no usikisya ndi βe: «Likumuka limbanga a kye makibigu βe

apunya yani, luki limoti, ehukusini! ³¹ Takaiba be Kunzi kamukanagigu batu banyε. Luki limoti, amukanaga mutu wasi nino abangaga, anagya sipananiso kaki. ³² Tanukonigu ndeke be mumbanzu ahukusini mutu nino ibukuta ndi ni kinagigu. ³³ Aluku yi nimu kotukyiku ndi ko Kunzi, kakwananigu bi kagya luki.» ³⁴ Basikisya ndi be: «Katukya wa aka wa bubukuta ndi mino, wikaga iwe ka banyε aka. Wakapa kuwa katitiwa?» Kuwa wa, bapupisa ndi kunzi wa ndabu ya malumba.

Mutu nino misa akulikana ndi, abinikyonini Yeso

³⁵ Yeso ukana ndi mongoni be Bafalisayo bakpomyini aluku nino ahuka ndi no. Inda kuwa ndi katakanya, amuusa be: «Watu kabinikyana Mika-mumbanzu?» ³⁶ Aluku no asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, ibikya be iyi ni wani iba nabinikyani.» ³⁷ Yeso abikya ndi be: «Eεε, waminini, iyi no wakanzina na iyi mbiya wanu.» ³⁸ Aluku no abikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, nobinikyonini.» Ofuna ndi moli kambwa kaki. ³⁹ Kumbuso yi, Yeso aka ndi be: «Imi, nodoku ndi ka obili ko bulya mungimbo: okwononi be batu ba bokolobu baya mamomo bini na nibo binaga baguna bokolobu baya mamomo.» ⁴⁰ Niyo Bafalisayo bagogo nibo ba ndi pa imoti na ibu bukana munzina mi nimo beyo, bamuusa kuwa ndi be: «Ambe, ta kuwa goni ifusu buguna kolobu ya mamomo?» ⁴¹ Yeso usikisya ndi be: «Makiko bi no kolobu ya mamomo, makikigu bi na banyε. Luki limoti,

mbiya wanu makabikya be: <Takaina.> Kinili, ma ka bunye aka.»

10

Lizuni ka mububulyo wa bakondolo

¹ Yeso obikyoku ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kogulyi pisi ka mupumi ma lindilo ka bakondolo, luki limoti adaka, ingya ka ngala, a mutu wo kubaku na munzikabu. ² Luki limoti, mububulyo ka bakondolo no ogulyaga iyi pisi ka mupumi. ³ Zamu ahukwilyaga mupumi, bakondolo bukana liyu ka mububulyo. Iyi, apunga kamaka yikaka-yikaka no mino kabu, upupisa kunzi. ⁴ Kupupiso basi kunzi, akitaga kambwa kabu, apunga kakpakyana. Bakondolo aka bingboo kumbusa kaki kye bibatu liyu kaki. ⁵ Bakabibyagigu mubiko. Luki limoti, bomisikono bingbwi, kye bakibigu liyu ka mubiko.»

⁶ Yeso utwilya ndi lizuni li nili, luki limoti, bambanzu bakotombisyagu ndi.

Yeso ni mububulyo wanza

⁷ Yeso ubikya bata ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, imi ni mupumi ma lindilo ka bakondolo. ⁸ Basi nibo bodoku ndi kambwa kami, ba batu bo kubaku na bonzikabu. Luki limoti, bakondolo bakumukanagu ndi. ⁹ Imi ni mupumi. Mumbanzu kingyo pisi ku kami inisanatu na muhukuso. Akwananatu kaingyo, opupoku, atakanya malili aka. ¹⁰ Mutu wo kubaku odogoku iyi kaibo aka, kamwo na kaputa. Imi,

nodoku kye bambanzu binisoni na obili, na biki na iyi wakpu kugbe.

¹¹ Imi na mububulyo wanza. Mububulyo wanza apaga obili kaki ko bulya bakondolo kaki. ¹² Luki limoti, mutu yi nino ogugubyaga buyi aka kegū mububulyo, na gutugū bakondolo aka bakegū bakaki. Kamina sukopi kodoku, usa, apikita. Sukopi yi nino ubumbukya bakondolo, umisyo bingbwi. ¹³ A beyo, aluku yi nino agyaga ligubo ko bulya buyi aka, kikogigu no kumbu ka bakondolo. ¹⁴ Imi na mububulyo wanza. Numibatū bakondolo kami, bakondolo kami bemiba goni, ¹⁵ mudongoni beyo Baba emibaga mino, namiba goni Baba. Imi, nakapa obili kami ko bulya bakondolo kami. ¹⁶ Natu bata na bakondolo bagogo nibo bakegu ka lindilo li nili. Nokwononi goni kaaga na ibu, bukana liyu kami. Modu masi maba bodoku kawa ambaza bemoti na mububulyo bemoti.

¹⁷ Baba epaga kye nakapa obili kami, kumbuso yi, ninisanatu bata na iyi. ¹⁸ Kegū na mambanzu nino akwanana kekupa obili, luki limoti, nakapa na limbengi kami. Na no ngu kapá, na no ngu kainisono bata na iyi. Niyo akabyenene na mutuu nimo Baba epá ndi.»

¹⁹ Bayuda bigbananaga bata ndi ka nganga ya yiba ko bulya munzina mi nimo. ²⁰ Batu budingi luga kabu babikya ndi be: «A na limbengi la bunye! A na ibikyasu! Ma mbeyi kamukana ko bulya iki?» ²¹ Luki limoti, batu bagogo be: «Munzina mi nima kegū munzina ka mutū wa limbengi la bunye. Limbengi la bunye

akwanana mbeyi kauhukuso batu ba bokolobu baya mamomo liki?»

Bayuda bakegu kapa Yeso

²² Ka masye mi nimo, ba ndi kalya dumo wakigilya koukwo Ndabu ko Kunzi ka Yelusalema. A ndi ko ngbingo wa budi bapu.

²³ Yeso a ndi kainanaga magu ka Ndabu ko Kunzi ku ka Pa niyo balikyaga be Pa ka Solomono.

²⁴ Bayuda bakungula kuwa ndi bikululu, bamuusa ndi be: «Wakatigbomisa bamu bene kadwe ko ngbingo tino? Kika ni iwe ni Masiya, tibikya neki bingbanganya.»

²⁵ Yeso usikisya ndi be: «Namubikyoni ndi. Luki limoti, makabinikyanagigu. Mogubo nimo nakagya ko lino ka Baba imu mo akepupilyo budemu.

²⁶ Luki limoti, ibunu, makegu kabinikyana kye makegu bakondolo kami.

²⁷ Bakondolo kami bukanagatu liyu kami, numibagatu, na bebiyagatu.

²⁸ Imi, nupaga obili wa benze na benze, bakobungogigu ndeke. Gutugu mumbanzu bemoti aka kekupyigu ndeke ya kabu.

²⁹ Baba no epa ndi ya kabu, na iyi a no ngu kakitaga makpamuka masi. Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kakupa luki.

³⁰ Wina se, ibusu na Baba ta luki limoti.»

³¹ Bayuda bigilya kuwa ndi kava matamu be bamakagi nomu.

³² Yeso ubikya ndi bata be: «Namuwonisila ndi mogubo manzanza mudingi kotukyoku ka Baba. Luga wa mogubo mi nimo, tino lo mo mino kapa kemaka na matamu?»

³³ Bayuda basikisya ndi be: «Kegu ko bulya

ligubo lanza lo to mino kapa kaumakaga na matamu, luki limoti, a kye wakatumbwa Kunzi. Iwe wa mikya-bambanzu aka na wakapa kaigya abe Kunzi.» ³⁴ Yeso usikisya ndi be: «Ikpikaga ka mutuu kunu be Kunzi abikya ndi be: «Ibunu ma bokunzi.» ³⁵ Mumbanzu gutugu bemoti aka kakananigu kolimogo Mobiso. Luki limoti, Kunzi umaka ndi be bokunzi batu nibo bamukanaga ndi. ³⁶ Baba epunaga ndi imi, etikoku ka obili. Kinili, nabikyaga be na Miko Kunzi. Makwanana piye kabikya liki be nakatumbwa Kunzi? ³⁷ Kika ni nakegu kagya mogubo ka Baba, makebinikyonito. ³⁸ Luki limoti, nakagya, binikyononi gutugu kuwa mogubo kami aka, gutugu makebinikyononi imi. Wiboni, motombisyo binza be Baba a kusob kami, na imi kusob kaki.» ³⁹ Bakisa bata ndi kagwi, luki limoti, ukaga. ⁴⁰ Yeso iga ndi kusyaku wa Yolodani ku Yuani obotisaga ndi mino ka bundeli, ika ndi ku beyo. ⁴¹ Bambanzu budingi badulyoku ndi, banabikya be: «Yuani kagyagu ndi likpumuka limbanga gutugu limoti aka. Luki limoti, lasi nilo atumbulaga ndi ko bulya ka Yeso a ndi lingunu.» ⁴² Na ku beyo, batu budingi babinikyana ndi.

11

Kukwaku ka Lazalo

¹ A ndi na mutuu wo kolobu bemoti ninu ina ndi be Lazalo. Iyi Lazalo ikaga ndi ka mugi ma Betania. Basali kaki beyo ka Malia na Malata bikaga ndi ku go ku. ² (A Malia yi ninu

ogbofya ndi magu ka Mombukwono-dosu na malazi, akpaga no tukatu kaki. Mamaki beyo ka Lazalo no a ndi no kolobu.) ³ Basali baba bi nibo batikilya ndi Yeso mayu be: «Mombukwono-dosu, wai-daku akaimukana.» ⁴ Niyu Yeso ukana mino mongoni mi nimo, iyi aka be: «Kokwigu no kolobu yi niyu. Luki limoti, isi yi ni kowonisilo ibiba ko Kunzi, kye Mikaki avi ibiba.»

⁵ Wina se, Yeso apaga ndi Lazalo pa imoti na basali kaki beyo ka Malia na Malata. ⁶ Luki limoti, niyu ukana ndi be Lazalo a no kolobu, agya mbeyi bata masye maba ka pa niyu a ndi mino yo, ⁷ kumbuso yi, ubikya ndi babibya kaki be: «Tigini bata ka Yudea.» ⁸ Babibya babikya ndi be: «Muwonisilo, Bayuda bo bi kakisa kamwo na matamu mbiya aka bi wanu. Wa bata kapa kaiga ku beyo?» ⁹ Yeso usikisya ndi be: «Takegu mbeyi na basaa tekebe na baba ka lisyé limoti? Kika ni mumbanzu akakpakyana na lisyé kakwananigu kasakaga, kye akaina bingbanganya. ¹⁰ Luki limoti, mumbanzu kakpakyana no biti, asakagatu kye kegu kaina bingbanganya.» ¹¹ Kumbuso kabikya beyo, Yeso amatila bata ndi be: «Wai-dosu beyo ka Lazalo a ka toto, luki limoti, nakaında kazuzukiso.» ¹² Babibya babikya ndi be: «Mombukwono-dosu, kika ni a ka toto, ahukatu.» ¹³ A beyo, Yeso a ndi kabikya be Lazalo okwini, luki limoti, babibya ba ndi ibu kasima be a kanzina ko bulya toto aka. ¹⁴ Yeso ubikya kuwa ndi bingbanganya be: «Lazalo okwini bi. ¹⁵ Nakogwa magyagya ko bulya kunu, kye nakegu bi ku. Na beyo, makwananatu kebinikya. Luki limoti, togoni

ku kaki.» ¹⁶ Kwa wa, Tuma ninu bamakaga goni be «Mubigi» ubikya ndi babibya badaki be: «Togoni neki kwa basi aka, iba tolumwogi pa imoti na ibu.»

Yeso a no ngu kapupiso mambanzu ka mbuku

¹⁷ Niyo Yeso osila ndi, atakanya Lazalo ni a kwa na masye makwanganya ka mbuku. ¹⁸ Betania a buwobi na Yelusalema, banda bakilometele basaa aka. ¹⁹ Kinili, Bayuda bakpu ba ndi ni bodunuku katakanya Malia na Malata, kautumiso mambengi ko bulya kukwaku ka mamabu. ²⁰ Ngbingo yi ninu Malata ukana mino be Yeso akodoku, inda ndi katilya. Luki limoti, Malia asikana ndi iyi wakiko ka ndabu. ²¹ Malata abikya ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mika-mama kokwigu. ²² Luki limoti, mbiya wanu, nakaiba ambe masi ninu wakunga Kunzi, upatu.» ²³ Yeso abikya ndi be: «Mamakw akopupa ka mbuku.» ²⁴ Malata asikisya ndi be: «Nakaiba ambe opupokuto ndeke ngbingo yi ninu bambanzu bopupa ndeke mino ka lisyε la mulibo.» ²⁵ Yeso aka ndi na iyi be: «Imi nu nupupisaga bambanzu ka bambuku, imi ni obili. Mutu yi ninu ebinikyana, ika ndeke na obili gutugu kokwo. ²⁶ Mambanzu wasi ninu ikaga kusu kami, kebinikyana, kokwigu ndeke. Watu kabinikyana likpamuka li nilo?» ²⁷ Asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, nakabinikyana ambe iwe ni Masiya, Miko Kunzi, ninu akwanana ndi kodoku ka obili.»

Yeso akagama Lazalo

28 Niyɔ Malata abikya beyɔ, aga ndi. Kuwa wa, amaka Malia, abikya na bepisi-pisi be: «Muwonisilo a ku, akaumaka.» 29 Niyɔ aka yɔ Malia ukana beyɔ, atukya ndi bikwa, inda katakanya. 30 Wina se, Yeso a ndi ni kanodwigu ka musengi. A mbeyi ndi ka pa niyɔ Malata inda ndi mino katilya. 31 Bayuda niɔ ba ndi katumisa Malia limbengi ka ndabu ku, bamina ndi kaamaga bikwa na kopupo. Babye, ba ndi kasima be akainda kagama ka mbuku. 32 Niyɔ Malia osila ku Yeso a ndi mino, amina, ogwa ka magu kaki, abikya be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mika-mama kokwigu.» 33 Ngbingo yi ninɔ Yeso amina ndi mino kagama, umina gonɔ Bayuda niɔ bodoku ndi na ibu kagama, nzuyi atwa ndi bikyakyakya, alya kumbu kugbe. 34 Uusa ndi be: «Mabisiku bi yani?» Basikisya be: «Mombukwono-dosu, dawininɔ.» 35 Yeso agama ndi. 36 Bayuda babikya kuwa ndi be: «A lingunu, a ndi wai-daki aka!» 37 Luki limoti, bagogo luga kabu babikya ndi be: «Si iyi no ahukusa ndi mutu wo kolobu ya mamomɔ. Kakwananigu gonɔ bi kakpingbilya Lazalo kukwaku?»

Yeso apupisini Lazalo ka mbuku

38 Nzuyi atwa bata ndi Yeso, aga ka mbuku. Mbuku yi niyɔ bakpo ndi ka litalu, botikya na litalu lidingi bikpwu. 39 Yeso abikya ndi be: «Tumboni litalu!» Mamaki Lazalo beyɔ ka Malata abikya be: «Mombukwono-dosu, a kuwa kolumbo, kye a kuwa na masye makwanganya wa balumbi bi mino.» 40 Yeso asikisya ndi be:

«Nakubikiyigu mbeyi bi ambe wakabinikyana, winatu ibiba ko Kunzi?»

⁴¹ Batumba kɔwa ndi litalu. Yeso ikwe ndi kugu wa lisyɛ, abikya be: «Babooo, nakaubibiso kye wemukonini. ⁴² Imi, nibagatu ambe wemukanaga masye masi. Luki limoti, nobikyi beyo ko bulya ka bambanzu nibana bekunguli ba, iba babinikyanito be iwe no wetikoku ndi.»

⁴³ Niyɔ abikya beyo, apamikana ndi na liyu lapu be: «Lazalo, pupoku!» ⁴⁴ Opupoku kɔwa ndi, magu na maboku mukandaga na bapanga baya botu, miso mutikya na kutuko. Yeso ubikya kɔwa ndi be: «Mukulogoni, masa aga.»

Bangama bakagya dikidi kamwisiso Yeso

⁴⁵ Bayuda bakpu nibo bodoku ndi ka Malia, babinikyana ndi Yeso kaina nilo agya ndi.

⁴⁶ Luki limoti, bagogo luga kabu, binda ndi ka Bafalisayo na butumbulyaga likpumuka nilo Yeso agya ndi lo. ⁴⁷ Kɔwa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo bamumukana ndi ka Basa-Yidingi kabu, babikya be: «Tagya se bu? Aluku muna a kɔwa kagya mokingyosi makpu.

⁴⁸ Takasilya ngbingo kagyaga aka beyo, batu basi babinikyanatu. Kumbuso yi, Baluma bodoku kɔwa banu kaputa Ndabu ko Kunzi na mugi kusu.»

⁴⁹ Luki limoti, bemoti luga kabu, nino ina ndi be Kayafa na nino a ndi kumu-kumu ka syangasu si niso, ubikya ndi be: «Ibunu, makibigu luki!

⁵⁰ Makibigu ambe a gutugu binza mumbanzu bemoti kokwo ko bulya ka batu budingi? Kigyonoso beyo, livanza lasi kolumwogigu.»

⁵¹ (Munzina mi nimo kotukyokugu ndi kaki ka mombukwana-daki yi. Luki limoti, beyo a ndi mino kumu-kumu ka syangasu niso, a ndi kabikya na bugyalandu be Yeso akwanana ndi kokwo ko bulya livananza ka Bayuda. ⁵² Na kukwaku kaki kegū asi ko bulya ka Bayuda aka. Luki limoti, a goni ko bulya kaumumula ka imoti, bomiko Kunzi nibo bomisikana ndi bingwi.)

⁵³ Katukya kuwa ndi ka lisyε nilo aka lo, bangama ka Bayuda bukanana ndi kamwisiso Yeso. ⁵⁴ Kinili, Yeso kipupisogigu ndi bata bingbanganya luga ka Bayuda. Luki limoti, atukya kuwa ndi wa, inda ka iwili niyo buwobi na isa, ka gudū nino ina ndi be Efulaimu. Bikaga kuwa ndi ku pa imoti na babibyā kaki.

⁵⁵ Yinga ya Pasika ka Bayuda a kuwa ndi buwobi. Bambanzu budingi batukya ndi ko giyo kabu, badamba ka Yelusalema kaibubiso kambwa wa yinga ya Pasika. ⁵⁶ Ba ndi kakisa Yeso bivaka-vaka, banimuuso luga kabu ku ka Ndabu ko Kunzi be: «Makaina buni? Odokuto goni ka yinga ikani kodukugu?» ⁵⁷ Bokumukumu na Bafalisayo ba ndi ni bopini mutuu be mumbanzu kibo ku Yeso o mino, akwanana kaubikya kye bindi kagwi.

12

*Malia akagbodyo Yeso na malazi ka magu
(Matayo 26:6-13; Maliko 14:3-9)*

¹ Masyε madiya kambwa wa yinga ya Pasika, Yeso aga ndi ka Betania, ku ka Lazalo nino apupisa ndi ka mbuku. ² Ku

ḃeyo, ḃambambambya ndi. Malata no a ndi kaugugubyo. Lazalo a ndi ḃemoti ka niḃo ḃa ndi pa imoti na Yeso ka miza. ³ Kḃwa wa, Malia ava ndi supa ya malazi matḃmbe-tḃmbe na ma ligabḃ lapḃ. Agbodyo kḃwa ndi na imu Yeso ka magḃ, akpaga no tukatḃ kaki. Sḃ ya malazi ohuma ndi ndabḃ yasi. ⁴ Luki limoti Yuda Isikalioti, ḃemoti ka ḃabiḃya ka Yeso, ninḃ agaba ḃanḃ, abikya ndi ḃe: ⁵ «Ko bulya iki yo ḃakogobigḃ mino malazi mi nima ka ḃambuma ḃamiya ḃasaa*, ḃupá batḃ ḃa yangya buyi bi?» ⁶ Kabikyagḃ ndi ḃeyo kye a ndi kauminilya batḃ ḃa yangya kumbu, luki limoti, kye a ndi mutḃ wo kubakḃ. Iyi no obuulyaga ndi mḃmbi ma apere na ibagatḃ ndi mino buyi bi. ⁷ Luki limoti, Yeso abikya ndi ḃe: «Mḃsa! Ogyi ḃeyo ko bulya lisyē nilḃ belumbo ndeke mino. ⁸ A ḃeyo, mika ndeke pa imoti na batḃ ḃa yangya masye masi. Luki limoti, imi, takikigḃ ndeke pa imoti na ibunu aka.»

Bangama bakagya dikidi kamwisisa Lazalo

⁹ Ambaza mudingi ka Bayuda iba ndi ḃe Yeso a ndi ka Betania. Binda kḃwa ndi kḃ, kegḃ asi ko bulya ka Yeso aka, luki limoti, kye ḃamini gḃni Lazalo ninḃ iyi Yeso apupisa ndi ka mbḃkḃ. ¹⁰ Kḃwa wa, ḃokumu-kumu ḃukanana ndi gḃni ḃe ḃamwisisi Lazalo, ¹¹ kye Bayuda ḃakpḃ ḃa ndi kopupo ka mḃḃḃngḃ kabḃ ko bulya kaki, na kabiniḃyana Yeso.

---

* **12:5** 12:5 ḃambuma ḃamiya ḃasaa: Wanda gḃni Yuani 6:7.

Yeso ogulyini ka Yelusalema
(*Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40*)

¹² Na bugalo bi, ambaza wakpu nino odoku ndi ka yinga wa Pasika ukana ndi be Yeso a goni kodoku ka Yelusalema. ¹³ Bava ndi mangũ, бага katilya ni banapamikanaga be:

«Ibiba ko Kunzi!

Kunzi adukulyi mutũ yi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu bubunga!

Kunzi adukulyi ngama wa Izaleli bubunga.»

¹⁴ Yeso inisana ndi no mikya punda, adaka kũgu yi. Igyonosa ndi mufongoni beyo ikpikaga ndi mino be:

¹⁵ «Makobongonitogu, ibunu batũ ba gudũ wa Siona!

Winoni, ngama kunu odunuku, a wakiko kũgu wa mikya punda.»

¹⁶ Babibya kaki bakotombisyagu mbeyi ndi likpumuka li nilo bikwa. Luki limoti, ngbingo yi nino Yeso ogulya ndi mino ka ibiba, batamana se kũwa be likpumuka li nilo ikpikaga ndi ko bulya kaki, bambanzũ bagyilya ndi beyo aka yo.

¹⁷ Bambanzũ basi nibo ba ndi pa imoti na Yeso ngbingo yi nino apupisoku ndi mino Lazalo ka mbukũ, na azuzukiso luga ka bamanda, batumbulaga ndi nilo bina ndi no miso. ¹⁸ Kinili, ambaza ka bambanzũ odoku ndi katilya. A ndi ni ukonini be Yeso no agya ndi likingyosi nilo. ¹⁹ Bafalisayo babikyana kũwa luga kabũ be: «Minini! Makakwananigu bata kagya luki. Bambanzũ basi ba kũwa kumbuso kaki aka!»

Batū bemoti-bemoti luga ka Bagiliki bakakisa Yeso

²⁰ Luga ka batū nibo bodoku ndi kabibiso Kunzi ngbinga wa yinga, Bagiliki bemoti-bemoti batū ndi goni wa. ²¹ Bakpuḍoku ndi Filipi, nino a ndi mutū wa gudū wa Betesaida ka iwili ya Galilaya, babikya ndi be: «Alukū, to bi kapa kamina Yeso.» ²² Filipi inda ndi kabikya Andilia. Ibu basi baba binda kabikya Yeso. ²³ Yeso usikisya ndi be: «Ngbingo itulyonini nino Mikamumbanzū ava mino ibiba. ²⁴ A linguṅū, a linguṅū, nakamubikya ambe, lisolo kogwi ka litombū, okwo, ika ndeke asi ilu aka. Luki limoti, kokwo, abukuta kūwa bumo yakpū. ²⁵ Mutū yi nino apaga obili kaki abungusatū. Luki limoti, nino amuyaga obili kaki ka litombū li nili, ika ndeke na obili wa benze na benze. ²⁶ Mumbanzū kapa kegugubyo, ebibyī. Mūgya-ligubo kami ika ndeke kū gō kū imi niko mino. Mumbanzū kika mūgya-ligubo kami, Baba abibisatū.»

Yeso akanzina ko bulya kukwakū kaki

²⁷ «Mbiya wanū, limbengi egwini bupō. Nabikya bu? Nabikyī se kūwa be: Baboo, ihukusagano baka ko ngbingo wa yigyogyiso yi nimū? Luki limoti, ngbingo yi nino nadulyoku ndi nimuna aka mū. ²⁸ Ba, bibisano lino kakū!» Kūwa wa, liyū otukyoku ndi kūgū wa lisyē be: «Nobibisoni lino kami, nigilyatū ndeke bata kobibiso.»

²⁹ Ambaza ka bambanzū nino a ndi waka-maga wa, ukana ndi liyū li nilo, abikya be: «Ngbangbata se nō opomikoni!» Bagogo be: «Malaika nō anzinilyi!» ³⁰ Luki limoti, Yeso

abikya ndi be: «Liyu li nili kopupigu ko bulya kami, luki limoti, ko bulya kunu. ³¹ Ngbingo itulyonini, Kunzi akapunga kako mungimbo ma obili yi nimu. Mbiya wanu, akakpumyo ngama wa obili yi nimu. ³² Wa bedokisa ndeke mino kugu, nuluta ndeke bambanzu basi ku kami.» ³³ Yeso abikya ndi beyo kowonisilo be inguo ya kukwaku tina kwo okwa ndeke.

³⁴ Ambaza ka bambanzu asikisya ndi be: «Ibusu, tukana ndi ka mutuu be Masiya ika ndeke iyi na obili aka kadwe ka benze na benze. Wa kuwa kabikya liki be: «Okwononi be badokisi Mika-mumbanzu kugu.» Mika-mumbanzu yi ninu ni wani?» ³⁵ Yeso aka ndi na ibu be: «Bungbanganya atu mbeyi bata luga kunu ko ngbinga makede. Kpokyononi na lisyu, kye bitu kamuhumonito. Mutu ninu akpakyanaga no bitu, kibogigu be akaaga yani. ³⁶ Binikyononi neki bungbanganya ngbingo yi ninu ma mbeyi mino na ibu aka, kye miiti batu ba bungbanganya.»

Kumbuso Yeso kabikya beyo, imagalya ndi iyi, isumoku.

Bayuda bokyini kabinkyana Yeso

³⁷ Gutugu beyo Yeso agya ndi mino mok-
ingyosi mumbanga-mbanga ko misa ka bu
beyo, bakabinkyana nani, ³⁸ kuwa wa gu wa,
manzina nimo mugyalandu Isaya abikya ndi
itulyana:

«Mombukwono-dosu, wani no abinkyana ndi
likpumaka nilo ta ndi kabikyaga?
Mombukwono-dosu awonisila ndi wani
kubokuko kwo ngu kaki?»

39 Kinili, bakakwananigu ndi kabini kyana, kabyenene na nibo Isaya abikya ndi bata be:

40 «Kunzi udulogoni ndi miso, udulaga yimibo.

Agya ndi beyo,

kye bakinogonitogu bata,

yimibo kabu kotombisyogonitogu bata luki.

Kinili, bakoyikosagu ndi obili kabu,

Iba nuhukusatu ndi!»

41 Isaya abikya ndi beyo kye ina ndi ibiba ka Yeso kambwa, anzinagatu ndi ko bulya kaki.

42 Gutugu beyo, budingi luga ka bangama ka Bayuda babiniyanatu ndi. Bagegu ndi kapa kaipupiso kye Bafalisayo bakukpomyoni ka ndabu ya malumba kabu. 43 A beyo, Bafalisayo baraga ndi ibu ibiba ka bambanzu kakitaga niyo odogoku ko Kunzi.

Bako mungimbo pisi ka likpamuka ka Yeso

44 Kuwa wa, Yeso apamikana be: «Nino ebini kyana, kebiniyanagu imi aka, luki limoti, abini kyana goni nino etikoku ndi. 45 Nino akemina, akamina goni nino etikoku ndi. 46 Imi,

nodoku ndi ka obili abe bungbanganya, kye mutu wasi nino ebini kyana kikonitogu ko biti. 47 Mumbanzu kukana likpamuka kami ni kogyigu, nakakulyigu mukombu. A beyo,

nakodokugu ndi kako mungimbo ka obili, luki limoti, nodoku ndi kahukuso. 48 Mumbanzu kemuya, akye kabini kyana likpamuka kami, a na zoki kaki. Mutiwi nimo napaga ndi mo abisa ndeke ka mungimbo ka lisyela mulibo. 49 A beyo,

nakanzinagigu ko ngu kami bikpe. Baba nino

etikoku ndi nɔ ekpamya ndi iyi mombukwana-daki yi be nakwanana kabikya ikani katiwa bunɪ. ⁵⁰ Nakaiba binza ambɛ, matuu ka Baba apaga obili wa benze na benze. Kinili, nilo nabikyaga, ikaga mudɔngɔni beyo aka yo Baba ekpamya ndi mino.»

13

Yeso akausukusa babibya kaki magu

¹ A ndi ni otigolini lisyɛ limoti kadwe ka Pasika. Yeso a kuwa ndi kaimibo be ngbingo kaki itulyonini katukya ka obili yi nimu na kaaga ka abaki. Upaga ndi bava-kukaki nibo bikaga ndi ka obili, idukulogo kaupra kadwe ka mulibo.

² Yeso na babibya kaki ba ndi kalya malili ma buɔɔɔ. Mumuyoniso a ndi ni amingyini Yuda mika Simoni-Isikalioti be agabi Yeso. ³ Yeso a ndi kaiba be Abaki apa ndi ngu ka makpumuka masi, na goni be otukyoku ndi ku kaki ko Kunzi na a ndi kaiga ku go ku. ⁴ Ngbingo yi ninɔ ba mbeyi ndi mino aka ka miza, amaga ndi, inyo kutuko kwa mbanzi, ava kutuko kumoti bene, ikpikila ka idukufiso. ⁵ Kumbuso yi, ofuka ndi libo ka sani, apunga kausukusa babibya kaki magu na kaupaga na kutuko nikwo ikpikila ndi ka idukufiso. ⁶ Niyɔ adwe ka Simoni Petele, iyi Petele amuusa ndi be: «Mombukwono-dosu, iwe kuwa nɔ wakesukusa magu?» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nilɔ nak- agya mbiya wanu wakibigu, luki limoti, wibatɔ banu.» ⁸ Petele aka ndi be: «Iwe kesukusa imi magu? Kigyananigu!» Luki limoti, Yeso aka na

iyi bε: «Nakusukusi magu, takikigu ndeke bata pa imoti na iwe.» ⁹ Simoni Petele abikya kuwa ndi bata bε: «Mombukwono-dosu, kiko neki ni a beyo, wakesukusonitogu asi magu aka. Luki limoti, isukusatū goni maboku na mu!» ¹⁰ Yeso abikya ndi bε: «Mutu yi ninu isukusogi, kegu bata na nza ya kisukusaga, akwanana kuwa kaisukusa asi magu aka. A beyo, ibunu ma bingu, luki limoti kegu ibunu basi.» ¹¹ A beyo, Yeso a ndi kamibo mutu ninu agaba banu, kinili abikya ndi bε: «Ibunu basi makegu bingu.»

¹² Niyu uma kausukusa magu, imokisyo bata ndi kutuko kaki kwa mbanzi, igoku bata kalyalya, umuusa ndi bε: «Mibito isi ya likpumuka li nilo namugyilyi?» ¹³ Ibunu, memakaga bε Muwonisilo, Mombukwono-dosu, mabikyaga lingunu, kye na beyo aka yo. ¹⁴ Kika neki ni imi, Muwonisilo na Mombukwono-donu, namusukusini magu, ibunu makwanana goni kasukusana magu luga kunu. ¹⁵ A beyo, imi namupi likingyosi, kye gyoni ibunu mudongoni begeyo namugyilyi mino. ¹⁶ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, musunzu kakwananigu kaiko ngama ka mombukwana-daki, gutugu atutumbwa aka kakwananigu kakitaga mutu yi ninu atiki. ¹⁷ Mbiya wanu mibini likpumuka li nilo, makagya beyo namugyilyi mino, mika ndeke batu ba magyagya.»

¹⁸ Yeso omotiloku ndi bε: «Likpumuka li nili, nakegu kamubikya ibunu basi. Imi, nakau-mibo batu nibo nupunogoni ndi. Luki limoti, okwononi itulyosi nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu bε: «Mutu yi ninu talyalyaga ndi na iyi,

eitilyini». ¹⁹ Namubikya likpamuka li nili mbiya yi nimu kambwa be igyonosi. Ngbingo yi nino igyonosa banu mino, mabinikyana banu be imi, natu». ²⁰ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu katilya mutu yi nino natiki, etilyi imi. Mumbanzu ketilya, atilyi goni nino etikoku ndi.»

Yeso obikyini be Yuda agabatu

(Matayo 26:20-25; Maliko 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Niyu Yeso ama ndi mino kanzina beyo, limbengi alya ndi kumbu, abikya ndi bingbanganya be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, bemoti kunu egabatu.»

²² Babibya barunga ndi kaandanana luga kabu, ni bakegu kotombisyo be akanzina ko bulya ka wani. ²³ Wa ba ndi mino kalyalya, bemoti ka babibya kaki nino iyi Yeso apaga ndi, a ndi ka kpolo kaki. ²⁴ Simoni Petele anuta ndi mubibya yi nino be kye amuusi Yeso ikani a ndi kabikya likpamuka li nilo ko bulya ka wani.

²⁵ Mubibya yi nino iguma ndi ka Yeso, amuusa be: «Mombukwono-dosu, wani?»

²⁶ Yeso asikisya ndi: «Nakolubo dongbu ya mukati mi nima ko supu, mutu yi nino napá, iba iyi nino.» Yeso olubo kuwa ndi, apá Yuda Isikalioti mika Simoni. ²⁷ Niyu aka yu Yuda ava, Abili ingya ndi kuso kaki. Yeso aka ndi na iyi be: «Niyu wakapa kagya, gya bigala-gala.»

²⁸ Gutugu mutu bemoti aka luga ka nibo ba ndi kalyalya wa, kotombisyagu ndi isi ya manzina

mi nimɔ. ²⁹ A beyɔ, yeki Yuda nɔ obuulyaga ndi buyi, batɔ bagɔgɔ luga ka babibya ba ndi kasima be Yeso akabikya be oluwi malili nimɔ bakwanana ndi kalya ka yinga, ikani indi kaupá batɔ ba yangya luki likedɛ. ³⁰ Yuda ava kɔwa ndi dongbu ya mukati mi nimɔ, ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, opupa ndi. A kɔwa ndi ni biti oliyini.

Mutuu mambiya

³¹ Niyo Yuda opupo, Yeso abikya ndi be: «Mbiya-mbiya yi nimu, Mika-Mumbanzu ovini ibiba, Kunzi ovini goni ibiba pisi ku kaki. ³² Kika ni Kunzi ovini ibiba pisi ku kaki, iyi Kunzi mombukwana-daki yi owonisilatu goni iyi ibiba ko Miki pisi ku kaki bikwa. ³³ Bomikami, nakegu bata na ibunu ko ngbingo munda. Mekisatu, luki limoti, mudongoni beyo nabikya ndi mino Bayuda, namubikiyi kɔwa goni ibunu mbiya yi nimu be: makakwananigu kainda ku imi no mino kaaga. ³⁴ Nakamupa mutuu mambiya: ponononi luga kunu. Mudongoni beyo imi namupa ndi mino, ponononi ibunu begoyo. ³⁵ Kika ni ma na sipananiso luga kunu, batɔ basi biba ndeke be ma babibya kami.»

Yeso akabikya be Petele amanganyatu

(*Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34*)

³⁶ Simoni Petele amuusa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wa se kɔwa kainda yani?» Yeso asikisya ndi be: «Ku no mino kainda, wakakwananigu kebye mbiya wanu, luki limoti, webyetu ndeke kumbuso.» ³⁷ Petele amuuso bata ndi be: «Mombukwono-dosu, ko

bulya iki nakakwananigu kaubye mbiya wanu? Na wakitulya kapá obili kami ko bulya kaku.»
 38 Yeso asikisya ndi be: «Watu aka wakitulya kapá obili kaku ko bulya kami? A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.»

14

Yeso ni pisi niyo indaga ku ka Baba

1 Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «Makombomboyonitogu. Mubinikyononi Kunzi, mebinikyana goni imi. 2 Ka ndabu ka Baba bapa a bayakpu. Kiki bi beyo, nakakwananigu bi kamubikya ambe nogoni kamubungusilyogo yi. 3 Nakaaga kamubungusilyogo pa, nigokuto bata kamuva, iba ku imi niko mino, wikoni ibunu ku go ku. 4 Mibat ku no mino kainda, mibat goni pisi yi.»
 5 Tuma abikya kuwa ndi be: «Mombukwondosu, takibigu ku wo mino kainda. Tiba kuwa pisi liki?» 6 Yeso abikya ndi be: «Imi ni pisi, lingunu na obili. Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kainda ka Baba ni kobyigu pisi ku kami. 7 Makemibo bi binza, mamibat goni bi Baba. Katukya mbiya wanu, mamibat na maminoni.»

8 Filipi abikya ndi Yeso be: «Mombukwondosu, tiwanya kuwa asi Baba aka, ama kuwa gutugu bubwa.» 9 Yeso asikisya ndi be: «Eze, Filipi, mututu keg buwobi wa tiko mino na ibunu, wakemibagu? Mutu yi nino emina, aminoni goni Baba. Ko bulya iki yo wo mino kabikya

βε: <Tiwanya Baba?> ¹⁰ Wakegu kabinikyana ambe, imi, na kusɔ ka Baba na Baba kusɔ kami? Manzina masi nimo namubikyaga, kopupogigu na imi, luki limoti, Baba nino a kusɔ kami no agyaga mogubo kaki. ¹¹ Ibinikyoni ngbingo yi nino no mino kamubikya βε: Imi na kusɔ ka Baba na Baba a kusɔ kami. Makobinikyoni βeyɔ, ibinikyoni gutugu asi ko bulya mogubo kaki aka. ¹² A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mutu yi nino ebinikyoni, agya ndeke mogubo nimo nagyaga. Agyaga ndeke goni makpamuka makpukpu kugbe, kye imi nakaaga ka Baba. ¹³ Makpamuka masi nimo makunga ndeke ko lino kami, namugyiyatu ndeke iba Baba avi ibiba pisi ko Miki. ¹⁴ Makakunga luki ko lino kami, namugyiyatu.»

Yeso uwonyogini babibya Limbengi-Lotu

¹⁵ Yeso omotiloku ndi βε: «Makepa, magya mutuu kami. ¹⁶ Imi, nakunga banu Baba, amupí mutu wagogo nino ika na ibunu ka benze na benze kamutungbulaga: ¹⁷ mutu yi ni Limbengi nilo la lingunu. Batu ba obili bakakwananigu kabailya, kye bakaminagigu na bakamibogigu. Luki limoti, ibunu mamibatu kye ikaga buwobi na ibunu, na a ka mambengi kunu. ¹⁸ Nakamusigu ndeke bokwino, nigokuto ndeke bata buwobi na ibunu. ¹⁹ Otigoli yikedε, batu ba obili bakeminigu ndeke bata, luki limoti, ibunu, meminatuu. Imi na na obili, ibunu mika ndeke na obili goni. ²⁰ Ka lisyε li nilo, mibatuu ndeke βε imi na kusɔ ka Baba, ibunu kusɔ kami na imi kusɔ kunu.

²¹ Mutu yi ninɔ ibaga mutuu kami, agya, iyi nɔ epaga. Baba apa ndeke mutu yi ninɔ epaga, imi napa ndeke gonɪ, nimibisisa kɛ kaki.»

²² Yuda yi nimu kegɔ ndi Yuda Isikalioti, amuusa Yeso be: «Mombukwono-dosu, ko bulya iki yɔ wiwoniso mino ku kusu aka ni kegɔ ka batɔ ba obili?» ²³ Yeso asikisya ndi be: «Mumbanzɔ kepa, agyatɔ nilɔ niko kabikya. Baba apatɔ, ibusu na Baba todoku ndeke kɛ kaki, tiko kusɔ kaki. ²⁴ Mutu yi ninɔ kepagigɔ, kagyagigɔ nilɔ niko kabikya. Mutuu mi nimɔ makaukana kegɔ ma kami, luki limoti a nimɔ ka Baba ninɔ etikoku ndi. ²⁵ Namubikyi beyɔ kye na mbeyi bata luga kunu aka. ²⁶ Luki limoti, mutu wagɔɔ ninɔ nobikyi bi ambe odoku ndeke kamutungbulaga ni Limbengi-Lotu ninɔ Baba atikoku ko lino kami. Iyi amuwonisila ndeke makpɔmɔka masi, amutomosya masi nimɔ namubikyaga ndi.

²⁷ Namusilyi maziyo, namupá maziyo kami. Imi, nakamupigɔ mudɔngɔni beyɔ batɔ ba obili bapága mino. Makombomboyonitɔgɔ ikani kabanga. ²⁸ Mukonito bi beyɔ namubikyi bi mino be: «Nogoni, luki limoti, nigokuto ndeke buwobi na ibunu.» Kiko bi ni mepagatɔ, gwoni magyagya kye nakaaga ka Baba. A beyɔ, Baba a mutu wa ibiba kugbe kekitaga imi. ²⁹ Namubikyi likpɔmɔka li nili mbiya wanɔ kani kanigy-onosigɔ, kye ngbingo yi ninɔ igyonosa banɔ mino, binikyononito. ³⁰ Nakegɔ bata na ibunu na mɔnzina manda kye ngama wa obili yi nimu a kɛwa kodoku. Iyi kakwananigɔ kagya luki

gutugu limoti aka, ³¹ luki limoti, okwononi batu ba obili bibi be napagatu Baba, na imi nagyaga madongoni beyo ekpama ndi mino. Womogoni, totukyini wanu.»

15

Yeso ni muzabibu ma lingunu

¹ «Imi ni muzabibu ma lingunu, Baba no a mombukwono tiko. ² Akogo tabi kami yasi niyo kabukutagigu. Obungusyogo niyo abukutaga, kye abukuti yakpu kakitaga. ³ Ibunu, ma kuwa bingu pisi ka mutiwi nimo namupaga ndi. ⁴ Wikoni kuso kami, madongoni beyo imi no mino kuso kunu. Mutabi mumoti kakwananigu kabukuta bumo yikaka ni kegu ka muzabibu. Madongoni begeyo, ibunu makakwananigu kabukuta bumo makiki kuso kami. ⁵ Imi ni muzabibu, ibunu ma tabi. Nino ikaga kuso kami, imi kuso kaki, abukuta bumo yakpu. A beyo, kiki na imi, makakwananigu kagya luki gutugu limoti aka. ⁶ Mambanzu kiki kuso kami, bambimba kunzi madongoni abe mutabi, umila. Bavaga tabi yi niyo umilaga, babusa ko buku, agbundikana. ⁷ Makiko kuso kami na likpumuka kami iko kuso kunu, kungoni masi nimo makapa, minisanatu na imu. ⁸ Makabukuta bumo yakpu, lino ka Baba avatu ibiba, kuwa wa, miita ndeke babibya kami ba lingunu. ⁹ Madongoni beyo Baba epa mino, namupa imi begeyo. Wikoni ka sipananiso kami. ¹⁰ Makagya mutuu kami, mika ndeke ka sipananiso kami. Madongoni beyo imi,

nagyaga ndi mino mutuu ka Baba, nikaga ka sipananiso kaki.

¹¹ Namubikyaga ndi likpumuka li nilo kye gwoni magyagya abe imi. Igyagya kunu ika kawa yidingi kakitaga. ¹² Nakamupa mutuu ambe ponononi luga kunu mufongoni beyo namupa ndi mino imi. ¹³ Kegu na mumbanzu nino a na sipananiso sidingi kakitaga mutuu yi nino apaga obili kaki ka bawai-daki. ¹⁴ Ibunu, mika bawai kika ni makagya nilo imi, nakamukpamyaga kagya. ¹⁵ Nakamamakigu bata be bosunzu, kye musunzu kibogigu nilo mombukwana-daki agyaga. Nakamamaka ambe bawai, kye namumibisoni masi nimo nukana ndi na Baba. ¹⁶ Kegu ibunu bo mepunaga ndi, luki limoti, imi no namupunaga. Namutika ambe windoni, bukutogoni bumo na bumo niyo kikigu ndeke na mulibo. Kawa wa, Baba amupa masi nimo makungaga ndeke ko lino kami. ¹⁷ Ka mulibo, mutuu kami nima: ponononi luga kunu.»

Obili akamuya Yeso na babibya kaki

¹⁸ «Kika ni obili akamumuya, wiboni ambe apunga ndi kemuya imi kambwa kunu. ¹⁹ Makika ndi batuu ba obili, obili amupatu bi kye miko bi batuu kaki. Luki limoti, imi, namupunogoni ndi katukya luga ka batuu ba obili. Ibunu, makegu bata batuu ba obili, kinili obili akamumuya. ²⁰ Tomononi likpumuka nilo namubikya ndi be: <Musunzu kegu na ibiba kakitaga mombukwana-daki.> Kika ni bambanzu begyogyisa ndi, bamugyogyiso ndeke

ibunu beɣeɣo. Na kika ni bagyatɔ ndi mutiwi kami, bagya ndeke nimo kunu beɣeɣo. ²¹ Luki limoti, bamugya ndeke nimo masi ko bulya kami, kye bakamibigu nino etikoku ndi. ²² Nakoduku ndi na nakunzinilyi ndi, iba bakegu na bunye. Mbiya wanu, bakegu bata no pisi ya kanganya bunye kabu. ²³ Nino akemuya, akamuya goni Baba. ²⁴ Nakogyi ndi luga kabu makpamuka mumbanga-mbanga nimo mumbanzu gutugu bemoti aka kagyagu ndi, iba bakegu na bunye. Mbiya wanu, binatu ndi, luki limoti, ba asi katimuya aka ifusu na Baba. ²⁵ Luki limoti, igyonosa ndi beyo kye itulyani likpamuka nilo bokpika ndi ka mutuu kabu be: «Bemuya ndi payaya aka.»

²⁶ Namutikilyokuto ndeke kotukyoku ka Baba, mutuu nino ikaga ndeke kamutungbulaga. Mutuu yi ni Limbengi la lingunu nilo akodoku ka Baba. Iyi no ika ndeke demu kami. ²⁷ Na ibunu mika ndeke bademu kami goni, kye ma ndi pa imoti na imi katukya ka mupunganagi.»

16

¹ «Namubikya ndi makpamuka nimo kye makotukyonitogu ka baya kunu. ² Bamukpumyagatu ndeke ka bandabu baya malumba. Na ngbingo atu ndeke kodoku nino bamamwogo ndeke mino, banasima be bakapá Kunzi aɣeɣe. ³ Bagyaga ndeke beyo kye bakamibigu Baba, gutugu imi aka. ⁴ Luki limoti, namubikyi beyo kye wa ngbingo yi nino itulyana ndeke mino, matamana be, imi, namubikyatu ndi.»

Ligubo ka Limbengi-Lotu

«Nakamubikyagu ndi katukya ka mupunganagi, kye ta ndi pa imoti na ibunu. ⁵ Mbiya wanu, naniga ku ka muta yi ninu etikoku ndi. Na mumbanzu gutugu bemoti aka kegū kemuuso be: <Wakainda yani?> ⁶ Luki limoti, yeke namubikyī beyo, kumbu amutumini kuwa ka mambengi bidε. ⁷ Wina se, imi, nakamubikya lingunu. A izangia kunu be imi naga. A beyo, nakogo, ninu akwanana ndeke kamutungbulaga kamudulyikugu ndeke bata. Luki limoti, nakaga, namutikilyokuto ndeke. ⁸ Ngbingo yi ninu odoke ndeke mino, uwonisila ndeke bingbanganya batu ba obili yi nima ko bulya bunye, bulyo bungbingbili na bulyo mungimbo ko Kunzi. ⁹ Ko bulyo bunye, kye bakapagu kabinikyana. ¹⁰ Ko bulyo bungbingbili, kye nakaaga ka Baba na makeminigu ndeke bata. ¹¹ Ko bulyo mungimbo ko Kunzi, kye bokoni ndi mungimbo ka ngama wa obili yi nima.

¹² Na bata na makpumuka mudingi kamubikya. Luki limoti, makakwananigu kabinika buti bi mbiya wanu. ¹³ Ngbingo yi ninu Limbengi la lingunu odoke mino, amukpkyonisaga ndeke ka lingunu aka. A beyo, kanzinagigu ndeke ko lino kaki bikpe. Luki limoti, abikyaga ndeke masi nimo akanaga na amubikyaga makpumuka nimo igyonosa ndeke. ¹⁴ Owonisaga ndeke ibiba kami kye makpumuka masi nimo amubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a kuso kami. ¹⁵ Makpumuka masi nimo ka Baba a makami goni. Kinili namubikyī ambe

makp̄um̄uka masi nimo Limbengi am̄ubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a k̄uso kami.»

Kumbu kunu akoyikono magyagya

¹⁶ «Osikoni yikedε, makeminigu bata, kumbuso wo ngbinga mukεdε meminat̄u bata.»

¹⁷ Babibya kaki bagogo bapunga k̄wa ndi kaimuuso luga kab̄u bε: «Likp̄um̄uka tino lo akatibikya lo? Akatibikya bε: <Osikoni yikedε, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukεdε meminat̄u bata>. Na bε: <Nakainda ka Baba.>» ¹⁸ Bisisilaga ndi kaimuuso bε: «Niyo akabikya bε: <Ngbinga mukεdε> isi yi ni iki? Takegu kaiba ikani akanzina ko bulyo luki tino.»

¹⁹ Yeso iba ndi bε ba ndi kapa kamuuso likp̄um̄uka. Ubikya k̄wa ndi bε: «Makaimuuso ko bulya likp̄um̄uka nilo namubikyi bi bε: <Osikoni yikedε, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukεdε meminat̄u bata?>

²⁰ A lingun̄u, a lingun̄u, nakam̄ubikya ambe, ibunu, magamanat̄u ndeke, mogulya ko kumbu. Luki limoti, bat̄u ba obili bogwa ndeke ib̄u magyagya. Ibunu, mika ndeke ko kumbu luki limoti, kumbu kunu oyikana ndeke magyagya.

²¹ Ngbingo nino muko o mino kabukuta, ikaga ko kumbu kye a ngbingo kaki wa yigyogyiso. Luki limoti, kabukuta, katamanigu bata yigyogyiso yi niyo. Ikaga k̄wa na magyagya kye obukutini. ²² Ibunu goni, ma ko kumbu mbiya wan̄u. Luki limoti, nam̄uminat̄u ndeke bata ni mambengi amutumini na magyagya bidε. M̄mbanz̄u gutugu bemoti aka kam̄ukupyigu ndeke magyagya mi nimo.

²³ Ka lisyε li nilo, makemuusigu ndeke bata likpɔmɔka gɔtɔgɔ limoti aka. A lingunɔ, a lingunɔ, nakamɔbikya ambe, Baba amɔpɔtɔ masi nimɔ makɔngaga ndeke ko lino kami. ²⁴ Kadwe na lisyε nili, makonokungigu luki ko lino kami. Kungoni, minisanatɔ nolu iba igyagya kunu iki kɔwa yidingi.»

Yeso aditogoni ndi ɔbili wasi

²⁵ Yeso obikyoku bata be: «Namɔbikyaga ndi makpɔmɔka mi nimɔ masi pisi ka mozuni. Ngbingo odokoto ndeke ninɔ nakamɔnzinilyigu bata mino beyɔ, luki limoti, namɔnzinilya ndeke bingbanganya ko bulya ka Baba. ²⁶ Ka lisyε li nilo, makɔngaga ndeke Baba makpɔmɔka masi ko lino kami. Nakegu kamɔbikya ambe imi nɔ namɔkɔngulyaga ndeke. ²⁷ A beyɔ, iyi Baba bikpe amɔpagatɔ, kye ibunu, mɔpagatɔ, mabinikyana be notukyoku ndi ko Kunzi. ²⁸ Notukyoku ndi ka Baba, nodoku ka ɔbili. Mbiya wanɔ, nakasa ɔbili, niga ka Baba.» ²⁹ Babibya kaki babikya kɔwa ndi be: «Iyaaa, mbiya wanɔ, wa kɔwa kanzina bingbanganya. Wakegu bata katwa mozuni. ³⁰ Mbiya wanɔ, takaiba ambe wibaga makpɔmɔka masi, kegu bata na izangiya be mɔmbanzɔ umuusito bata likpɔmɔka. Kinili, takabinikyana be wotukyoku ndi ko Kunzi.»

³¹ Yeso umuusa ndi be: «Mabinikonini se kɔwa mbiya wanɔ? ³² εεε, ngbingo a se kodoku, itulyonini, ninɔ momisikana ndeke mino bingbwi, mɔmbanzɔ yikaka-yikaka imagalya ka nakpangbala kaki. Ngbingo ninɔ

mesa ndeke mino mukaka binvubu. Luki limoti, nakegu mukaka kye Baba a pa imoti na imi. ³³ Namubikya ndi masi nimo kye winisononi na maziyo kuso kami. Migyogyisatu ndeke ka obili. Luki limoti, makobongonitogu. Imi, noditoni ndi masi ka obili binvi.»

17

Yeso akaulumbilya babibya kaki

¹ Niyo Yeso ama kanzina beyo, ikwe ndi kugu wa lisyε, abikya be: «Babooo, ngbingo itulyonini. Mubibiso mikaku, kye iyi ubibisi goni.

² Wapóni ndi bungama kugu ka bambanzu basi, kye upi batu basi nibo wapá obili wa benze na benze. ³ Obili wa benze na benze yi ni kaumibo iwe, Kunzi bemoti, ninu walingunu na imi Yeso-Kilisito ninu wetikoku ndi. ⁴ Imi, nubibisoni kunu ka obili. Nomoni ligubo nilo wetikoku ndi kagya. ⁵ Babooo, mbiya wanu, imigisyoku ibiba buwobi na iwe, ibiba mudongoni abe niyo nikaga ndi noyu ku kaku kambwa wagyi obili.

⁶ Numibisikosoni ka batu nibo upunaga ndi ka obili, wepá. Ba ndi batu kaku, wepóku, bobuulyogo likpumuka kaku. ⁷ Mbiya yi nimu, bakaiba be masi nimo wepá ndi, apunya ku kaku. ⁸ Kye nukitisyaga ndi likpumuka nilo aka lo webikyaga ndi, babinikyana. Biba ndi ka lingunu be nopunyoku ku kaku na kabinikyana be iwe nu wetikoku ndi.

⁹ Imi, nakaukungilya. Nakegu kaukungilya batu ba obili, luki limoti, nibo wepá ndi kye ba kawa batu kaku. ¹⁰ Masi nimo na nomu a ma kaku na nimo kaku a ma kami, ibiba

kami akainisoniso ko pisi kabu. ¹¹ Nakegu bata ka obili, luki limoti ibu ba mbeyi ku kwa ku, wina se, imi nakaaga ku kaku. Baba Wotuooo, hubuulyogo ko ngu yo lino kaku. Lino nilo wepa ndi, kye biki luki limoti mudongoni beyo ibusu to mino na iwe. ¹² Ngbingo yi nino nikaga ndi mino pa imoti na ibu, nubuulyaga ndi ko ngu yo lino kaku nilo wepa ndi. Nubuulyaga ndi binza na gutugu bemoti luga kabu kobungagagu ndi, kiki nino aka no obungaga ndi kye Mobiso Motu itulyani. ¹³ Mbiya wanu, nakaaga ku kaku. Nakabikya likpamuka li nili ni na mbeyi bata ka obili aka iba igyagya kami iki bidu kuso kabu. ¹⁴ Imi, nubikya ndi likpamuka kaku, na batu ba obili bumuya ndi bikanganga kye ibu mudongoni abe imi goni takegu batu ba obili. ¹⁵ Nakegu kalumba ambe hutumba ka obili, luki limoti, hubuulyogo ka mumuyoniso. ¹⁶ Ibu mudongoni abe imi goni takegu batu ba obili. ¹⁷ Hububisa bitu pisi ka lingunu, kye manzina kaku ni lingunu. ¹⁸ Nakautika ka obili mudongoni beyo wetikoku ndi goni mino imi. ¹⁹ Nakaupa obili kami abe aperse ko bulya kabu, kye bipi goni ibu na lingunu ku kaku.

²⁰ Nakegu kahulumbilya babibya bi nibana aka ba, luki limoti, nakaulumbilya goni batu basi nibo bukana ndeke mutuu kabu, debinikyana. ²¹ Nakalumba kye ibu basi biki luki limoti, mudongoni beyo iwe Baba wo mino kuso kami na imi kuso kaku. Ibu goni biki luki limoti kye batu ba obili babinikyani be iwe no wetikoku ndi. ²² Imi, nuponi ndi ibiba niyo wepa ndi kye

biki luki limoti mɔdɔngɔni beyɔ to mino na iwe. ²³ ɔbɪli kami a kɔsɔ kabɔ na ninɔ kakɔ kɔsɔ kami, iba biki ka imoti na lingunɔ. A beyɔ, batɔ ba ɔbɪli bɪba bɛ iwe nɔ wetikoku, hɔpaga mɔdɔngɔni beyɔ wɛpaga mino.

²⁴ Baboo, ka batɔ bi nibɔ wɛpá ndi, nakapa ambe kɔ niko mino, biki ibɔ kɔ gɔ kɔ, kye bini ibɪba niyɔ kami. Ibɪba yi niyɔ wɛpá ndi kye wɛpatɔ ndi kambwa kagya ɔbɪli. ²⁵ Baboo, wa mɔtɔ wongbingbili. Batɔ ba ɔbɪli bakumibigɔ, luki limoti, imi numibatɔ pa imoti na babɪbɔya bi nibɔ babɪnikyana bɛ iwe nɔ wetikoku ndi. ²⁶ Imi, numibisikosoni ko misa ka bɔ na nidukulagatɔ kaumibisikoso, kye sipananɪsɔ nisɔ wa nosu kɔgɔ kami iki gɔni ka mambengi kabɔ, na imi niki gɔni ka mambengi kabɔ.»

18

Basɔda bagwini Yeso

(Matayɔ 26:47-56; Malikɔ 14:43-53; Luka 22:47-53)

¹ Niyɔ ama kanzina beyɔ, Yeso opupa ndi na babɪbɔya kaki, aga kɔsyakɔ wo libɔ nilɔ ina bɛ Kidoloni. Bogulya ndi ko tiko yimoti niyɔ a ndi kɔ beyɔ. ² Yuda, ninɔ agaba ndi, ibagatɔ ndi pa niyɔ kye Yeso bamumakanagatɔ ndi na babɪbɔya kaki kɔ bigala-gala. ³ Iyi Yuda inda kɔwa ndi ko tiko kɔ. A ndi pa imoti na ambaza ka basɔda na bazamɔ bɔ Nɔabɔ ko Kunzi nibɔ bokumu-kumu na Bafalisayɔ bapá ndi. Batɔ bi nibɔ bɔ ndi na mamɔmɔ, batala na makpɔmɔka ma bangu. ⁴ Yeso a ndi kaiba masi nimɔ a ndi kasilyo. Ukpudɔku ndi, umuusa bɛ: «Makakisa

wani?» ⁵ Basikisya ndi ɓe: «Yeso ninɔ mutɔ wa Nazaleti.» Ƴɓikya ɓe: «Ɛmi nimɔ.»

Yuda ninɔ a ndi ni agobini, a ndi ɓoni waka-maga pa imoti na ɓɔ wa. ⁶ Niyo Yeso ɔɓikya kɔwa ɓe: «Ɛmi nimɔ», ɓiga na libɔ kumbuso, ɓogwaga wasi ɓingomɔ-ngomɔ. ⁷ Igilya ɓata ndi kaumuusa ɓe: «Makakisa wani?» Ɛɔ aka ɓe: «Yeso, mutɔ wa Nazaleti.» ⁸ Yeso usikisya ndi ɓe: «Namubikiyi amɓe imi nimɔ. Kika neki ni imi nɔ makekisa, husoni ɓatɔ ɓi niɓa ɓaga.»

⁹ Anzina ndi ɓeyɔ, kotulyoso manzina nimɔ abikya ndi ɓe: «Babaooo, mutɔ gutugɔ ɓemoti aka koɓungagagɔ ndi luga ka ɓatɔ niɓɔ wepá ndi.»

¹⁰ Simoni Petele a ndi na dukpa, anyɔulya, ayipo mɔgya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko kwa kɔmbanzikaniko ɓikya. Lino ka mɔgya-ligubo nɔ ndi ni Malikusi. ¹¹ Luki limoti, Yeso abikya kɔwa ndi Petele ɓe: «Wigiso dukpa ka sikpakasɔ si. Baba nɔ eɓungusyilyaga ndi kɔpɔ wa yigyogyiso yi nimɔ. Amɓe, wakapa ɓe nakamwonitɔgɔ?»

Basɔda ɓanaga na Yeso ko kumu-kumu ɓeyɔ ka Ana

¹² Ambaza ka ɓasɔda na ngama kaɓɔ, se kɔwa ɓazamɔ ka ɓambokɔ-mbokɔ ka Bayuda ɓagwi kɔwa ndi Yeso, ɓakanda. ¹³ Baga mɓeyi ndi na iyi ka Ana. Iyi Ana, a ndi abaki muka Kayafa ninɔ a ndi kumu-kumu ka syangasɔ si nisɔ. ¹⁴ Kayafa nɔ ɔpá ndi ɓambokɔ ka ɓayuda mutɔɔ ɓe: «A gutugɔ ɓinza mutɔ ɓemoti kokwo ko bulya ka ɓatɔ ɓasi.»

*Petele amongonyini Yeso**(Matayo 26:69-70; Maliko 14:66-68; Luka 22:55-57)*

¹⁵ Simoni Petele na mubifya wagogo ba ndi kabiyifa Yeso kumbuso. Mubifya yi nino bibananagatu ndi no kumu-kumu, kinili bogulya ndi pa imoti na Yeso ka pa yangba ya ndabu ko kumu-kumu. ¹⁶ Luki limoti, Petele asikana ndi iyi kunzi, buwobi na mupumi. Mubifya yi nino bibananaga ndi no kumu-kumu no opupoku ndi, banzina na muko yi nino a ndi zamu wa mupumi, kumbuso yi, agulyiso Petele. ¹⁷ Muko yi nino amuusa ndi Petele be: «Wakegu mbeyi goni iwe bemoti ka babifya ka aluku yi nimu?» Petele asikisya ndi be: «Kali, nakegu imi mubifya kaki.»

¹⁸ Badi a ndi bapu kugbe. Bagya-ligubo na bazamu ba ndi ni bogbundini buku, bamanana ka kpolo yi kauta. Petele a ndi goni iyi wakamaga wa, anuta.

*Kumu-kumu akasombisa Yeso**(Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Luka 22:66-71)*

¹⁹ Kumu-kumu apunga ndi kamuusogo Yeso ko bulya babifya kaki na ko bulya mutiwi kaki. ²⁰ Yeso asikisya ndi be: «Imi, nunzinyaga ndi bambanzu basi bingbanganya. Masye masi natiwaga ndi ka bandabu baya malumba, ka Ndabu ko Kunzi na ka bapa bayasi nibayo Bayuda basi bamumukanaga ndi mino. Nakabikyagu ndi likpumuka gutugu limoti aka ko dikidi. ²¹ Wakemuusogo ko bulya

iki? Umuuso batu niŋo beṃukanaga ndi. Iḅu, fiḅatū fiḅza niŋo nabikyaga ndi.»

²² Niyo Yeso abikya beyo, zamu bemoti ninō a ndi wa abita Yeso, abikya be: «Ambe, kumu-kumu nō wakasikisya beyo?» ²³ Yeso asikisya ndi be: «Kika ni nobikyi fiḅnye, wonisila fiḅnye fi. Luki limoti, kika ni nobikyi fiḅza, ko bulya iki yo weipi mino?» ²⁴ Kuwa wa, Ana atika ndi Yeso ku ko kumu-kumu beyo ka Kayafa. Iyi Yeso a mbeyi ndi mukanda aka.

Petele amongonyini bata Yeso

(Matayo 26:71-75; Maliko 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Ko ngbingo yi ninō, Simoni Petele a ndi wakamaga aka wa, anuta buku. Bamuusa ndi be: «Wakikogigu mbeyi goni mufiḅya kaki?» Luki limoti, Petele anganya ndi, abikya be: «Kali! Nakegu imi mufiḅya kaki.» ²⁶ Bemoti ka bagyaligubo ko kumu-kumu, ninō a ndi mamaki aluku ninō Petele ako ndi kutiliko, abikya be: «Ambe, imi, nakamuminigu mbeyi fi na iyi ko tiko?» ²⁷ Petele igilya bata ndi kaanganya. Wa aka wa, koku alika ndi.

Yeso akasamba kambwa ka Pilatu

(Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Kuwa wa, basuda batukya ndi na Yeso ka Kayafa ko mbolugo, бага ndi na iyi ka basa ka ngama mudingi. Luki limoti, bangama ka bayuda bakogulyagu ndi iḅu ku beyo. Ba ndi kapa kaiko bakifubiso aka kye fiki bakitulya kalya Pasika. ²⁹ Kinili, ngama mudingi beyo

ka Pilatũ opupoku ndi kautakanya, umuusa bε: «Magwi alũkũ yi nimũna ko bulya iki?»
³⁰ Basikisya ndi bε: «Kiki bi mutũ wanyε, iba takodukugũ na iyi kũ kakũ.» ³¹ Pilatũ abikya kũwa ndi bε: «Muvoni ibunu bamombukwana-dabũ bi, masombiso kabyenεnε na mutũũ kunu.» Basikisya ndi bε: «Takegũ ibusu na luusa kamwɔ mumbanzũ.»

³² Igyonosa ndi beyɔ kye likpũmũka nilɔ Yeso abikya ndi itũlyani, kowonisilo inguo ya kuk-wakũ nikwɔ okwa ndeke. ³³ Kũwa wa, Pilatũ ogulya bata ndi ka basa, amaka Yeso, amuusa bε: «Iwe ni ngama ka Bayuda?» ³⁴ Yeso aka ndi na iyi bε: «Upupi asi iwe aka bikpε, ikani batũ bagɔgɔ bɔ butumbulyogi?» ³⁵ Pilatũ asikisya bε: «Na se imi muyuda? Si bava-kũkaku na bokumu-kumu bɔ boduku na iwe. Wogyi bi iki?» ³⁶ Yeso asikisya ndi bε: «Bũngama kami kegũ ba ɔbili yi nimũ. Kika ndi ba ɔbili yi nimũ, iba batũ kami bebumonilyito bi bε bakegobonitɔgũ ka Bayuda. Luki limoti, bũngama kami kegũ ba wanũ.» ³⁷ Pilatũ amuusa kũwa ndi bε: «Wa neki ngama?» Yeso asikisya bε: «Iwe nɔ wakabikya bε na ngama. Imi, nibũkuta ndi na nodoku ndi ka ɔbili, kye nabikyagi bĩngbanganya makpũmũka ma lingũũ. Mutũ wasi ninɔ akisaga makpũmũka ma lingũũ, emũkanagatũ.» ³⁸ Pilatũ amuusa ndi bε: «Lingũũ mbeyi ni iki?»

*Pilatũ okuni bε bamwi Yeso
 (Matayo 27:15-31; Maliko 15:6-20; Luka 23:13-25)*

Niyɔ Pilatɔ abikya beyɔ, opupa bata ndi kɔ Bayuda ba ndi mino, ɔbikya be: «Nakinigu imi ibɔ gutugu imoti aka niyɔ okwononi mino be bamwi aluku yi nimɔ. ³⁹ Luki limoti, kaina beyɔ magyaga mino ka bɔndeli, namukulyagatu mutɔ bemoti wa ligbito ka Pasika. Ma neki kapa be namukulyi ngama ka Bayuda?» ⁴⁰ Kɔwa wa, bapɔnga ndi kagbungbukana be: «Kali, kegɔ aluku yi nimɔ! Takapa Balaba aka.» Wina se, Balaba yi ninɔ a ndi munzikabɔ.

19

¹ Kɔwa wa, Pilatɔ akpamya ndi be baga na Yeso, batniku pimbo. ² Basɔda boipa ndi muligi mo mowo biwilili abe ikpakpasɔ, bamokisya ndi. Bamokisya gɔni ndi kanzɔ wangbɔ. ³ Bindaga ndi buwobi na iyi, banatiba bikyekyeye banabikya be: «Tumuusito, ngama ka Bayuda!» Banabitaga.

⁴ Pilatɔ opupoku ndi bata, ɔbikya Bayuda be: «Hukononi, nakamunyulyoku kye wiboni ambe, nakaminigu imi na ibɔ gutugu imoti aka niyɔ namakyi mino ka mɔngimbo.» ⁵ Yeso opupoku kɔwa ndi, na ikpakpasɔ so mowo ka mɔ, bamokisyini kanzɔ wangbɔ. Pilatɔ aka na ibɔ be: «Mutɔ kunu nimɔ.» ⁶ Niyɔ bokumukumu na bazamɔ bamina, bagbungukana ndi be: «Mɔbangilaga ka mɔsalaba! Mɔbangilaga ka mɔsalaba!» Pilatɔ ɔbikya ndi be: «Muvoni ibunu bamombukwana-donu, mabongilogoku. A beyɔ, nakaminigu imi na ibɔ niyɔ namakyi mino ka mɔngimbo.» ⁷ Bayuda basikisya ndi be: «Ibusu ta na mutɔ, kabyenene na mutɔ

mi nimɔ, okwononi bɛ alukɔ yi nimɔ okwi, kyɛ akaibiba bɛ a Miko Kunzi.»

⁸ Niyo Pilatɔ ukana beyɔ, abanga ndi bata kugbɛ. ⁹ Iga ndi ka ndabɔ, amuusa Yeso bɛ: «Wa mbeyi maki?» Luki limoti, ni Yeso kasikisyigu. ¹⁰ Pilatɔ amuusa kuwa ndi bɛ: «Ambe, wedokilyi imi? Wakegu mbeyi kaiba ambe imi no nakwanana kaukulaga ikani kaubangilaga ka musalaba?» ¹¹ Yeso asikisya bɛ: «Bungama kaku kegɔ kugu kami, kiki asi nibo aka bo Kunzi upoku ndi kotukyoku kugu wa lisyɛ. Kinili, matɔ yi ninɔ egobi bi ka mafoku kaku, obinikini bunye budingi kakitaga nibo kaku.»

¹² Katukya ko ngbingo yi ninɔ, Pilatɔ apunga ndi kakisa pisi kasiso Yeso. Luki limoti, Bayuda bapunga bata ndi kagbungbukana bɛ: «Wakasisa alukɔ yi nimɔ iba wakegu wai-daki Kaizali. Matɔ wasi ninɔ akaidondiso bɛ a ngama, a mumuyoniso ka Kaizali.» ¹³ Niyo Pilatɔ ukana beyɔ, apupisisa ndi Yeso. Ika ndi ko kiti ninɔ ukogo ndi mino bangbanga, ka pa niyo bodukya ndi na matamu. Pa niyo balikyaga na Libelenia bɛ «Gabata.» ¹⁴ Lisyɛ li nilo a ndi lisyɛ la kibungusyogo ka yinga wa Pasika, banda sa-sita. Pilatɔ ubikya kuwa ndi Bayuda bɛ: «Ngama kunu nimu!» ¹⁵ Luki limoti, babungukana ndi bɛ: «Mumwo! Mumwo! Mubangilaga ka musalaba!» Pilatɔ umuusa ndi bɛ: «Makapa bɛ nabangilagi ngama kunu ka musalaba?» Bokumu-kumu basikisya ndi bɛ: «Takegu ibusu na ngama wagogo, asi Kaizali aka.» ¹⁶ Pilatɔ upa kuwa ndi Yeso bɛ kyɛ babangilagi ka musalaba.

*Basuda bakabangilaga Yeso ka musalaba
(Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Luka
23:26-43)*

Basuda bava kawa ndi Yeso. ¹⁷ Iyi Yeso mombukwana-daki yi no abinika ndi musalaba kaki, opupa ndi kunzi wa gudfu. Inda kawa ndi miso ya pa niyo balikyaga be «Pa ya Ikprukpukuso» isi yi na Libelenia be «Gologota.» ¹⁸ Ku beyo, babangilaga ndi Yeso ka musalaba na batu bagogo baba, no ku, no ku. ¹⁹ Pilatu okpika ndi ko mikya-libau, babanga ka musalaba. A ndi yikpiko be: «Yeso mutu wa Nazaleti, Ngama ka Bayuda.» ²⁰ Bayuda budingi batangulaga ndi mobiso mi nimo, kye pa niyo babangilaga ndi mino Yeso a ndi buwobi na gudfu. A ndi yikpiko ka Libelenia, Lilatini na Ligiliki. ²¹ Kawa wa, bokumu-kumu ka Bayuda babikya ndi Pilatu be: «Wokokpikoni be: <Ngama ka Bayuda,> luki limoti kpiko be: <Aluku yi nima abikya ndi be: Ima ni Ngama ka Bayuda!>» ²² Luki limoti, Pilatu usikisya ndi be: «Niyo nokpiki, ikpikini.»

²³ Niyo basuda bama kabangilaga Yeso, bava ndi botu kaki, bagbananaga ka bapanga bayikwanganya. Suda bemoti-bemoti ava ndi panga yi yimoti. Bava ndi goni kanzu kaki nino itila ndi ni kegua na bapanga, katukya kugu adwe kusili, a ndi kutuko kumuti aka. ²⁴ Basuda babikyana ndi luga kabu be: «Takayibogonitogu kanzu yi nima, totwini mino libese, iba tini be wani no asumbo.» Likpamuka li nili igyonosa ndi kye italyani Mobiso Motu nimo akabikya be: «Bagbananaga ndi botu kami, batwa libese ko bulya kanzu kami.»

Basuda bagya ndi beyo.

²⁵ Amaki Yeso, mamaki-amaki ninɔ muko yi, Malia ninɔ a ndi muko Kiliɔpasi se kɔwa Malia mutɔ wa Magadala ba ndi bakamaga buwobi na musalaba ka Yeso. ²⁶ Niyo Yeso amina ndi amaki pa imoti na mubifya yi ninɔ apaga ndi kugbe, abikya ndi be: «Mama, mikaku nimu.» ²⁷ Kumbuso yi, abikya ndi mubifya no be: «Amaku kɔwa nimu.» Katukya ka lisyɛ li nilo, mubifya no aga ndi na Malia ku kaki.

*Kukwaku ka Yeso
(Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Luka
23:44-49)*

²⁸ Kumbuso yi, Yeso a ndi kaiba be masi itulyonini. Kotulyasa nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu, abikya be: «Nakaimukana musasa mo libo.» ²⁹ Wa beyo, a ndi na mbike yimoti yitumo na vinya wozyo bidɛ. Kɔwa wa, basuda bava ndi luki limoti la fubu-fubu, boluba ndi ka vinya yi ninɔ, bakpikila ndi ka mu ma mikya mungbingili ma sibukuso niso balikyaga be isopo, bokpudisa ndi ka munoku ka Yeso. ³⁰ Niyo Yeso amya vinya wozyo yi ninɔ, abikya ndi be: «Masi itulyonini.» Abumya kɔwa ndi mu, osisa limbengi.

*Suda bemoti atumini Yeso na syogbu ka
mbanzi*

³¹ Lisyɛ li nilo a ndi lisyɛ la kibungusyogo ka Lisyɛ la kimumbiso. Kinili, Bayuda bakɛgu ndi kapa be bamanda ka batɔ bi nibo bubangilaga ndi iki ka musalaba aka kye Lisyɛ la kimumbiso li nilo, a ndi lidingi. Bakunga kɔwa ndi Pilatu be bubunogi magu kye futotisogi. ³² Basuda

bodoku kɔwa ndi kobunaga magu ka batu nibo bubangilaga ndi na ba Yeso ka musalaba. Barunga ndi na mutɔ wa mambwa se kɔwa ninɔ wago. ³³ Niyɔ bosilo ka Yeso, bina ndi be okwini, kinili, bakabunagu ndi bata magu. ³⁴ Luki limoti, sɔda bemoti atuma ndi na syogbu ka mbanzi, ko ngbinga bemoti aka, libo na bangu opupa ndi. ³⁵ Mutɔ yi ninɔ ina ndi likpamuka li nili nɔ akatumbulaga yi. Mutumbulagi kaki a ma linguu. Iyi akaiba be akabikya linguu ko bulya kye ibunu binikyononito goni. ³⁶ Masi nimo igyonosa ndi kye itulyani nilɔ Mobiso Motu abikyaga be: «Gutugu mukuwo kaki mumuti aka kobunikigu ndeke.» ³⁷ Mobiso magogo Motu akabikya be: «Bandaga ndeke mutɔ yi ninɔ batuma ndi na syogbu.»

Banaga kalumba Yeso

(Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Kumbuso yi, Yezefu mutɔ wa Alimatia, inda ndi kakunga Pilatu manda ka Yeso. Pilatu abailya ndi. Yezefu ikaga ndi mubibya ka Yeso ko dikidi kye a ndi kaubanga bangama ka Bayuda, ovoku kɔwa ndi manda ka Yeso. ³⁹ Nikodimo ninɔ inda ndi ka Yeso lisyɛ limoti no biti, odoku ndi na malazi nimo balikyaga ndi be manɛmane mumatanaga no luki abe adudu. Malazi mi nimo a ndi banda kilo batekebe basaa. ⁴⁰ Kɔwa wa, ibu basi baba bava ndi manda ka Yeso, bakandaga ndi na babandi bi nibayo bogbodyaga ndi na malazi mi nimo, mufongoni beyɔ Bayuda bagyaga ndi

mino kambwa kalumbo mumbanzu. ⁴¹ Tiko yimoti a ndi ka pa niyo babangilaga ndi mino Yeso ka musalaba. Kusɔ wo tiko yi niyo, a ndi na mbuku yimoti yambiya niyo a ndi ni bakanalumbigu mino mumbanzu. ⁴² Kaina be lisyε li nilɔ a ndi lisyε la kibungusyogo ka Lisyε la kimumbiso ka Bayuda, balumba ndi Yeso wa kye mbuku yi niyo a ndi buwobi.

20

Yeso opupini ka mbuku

(Matayo 28:1-8; Maliko 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ka lisyε la Mungu ko mbolugo, Malia nino matu wa gudɔ wa Magadala inda ndi ka mbuku. Niyo osila ku, ina be litalu lidingi nilɔ badula ndi nolu mbuku, ba ndi ni botumbini. ² Aga ndi mbangu ka Simoni Petele na ka mubibya wago nino Yeso apaga ndi, ubikya be: «Banyuni Mombukwono-dosu ka mbuku, takibigu ambe babisiku yani.» ³ Petele na mubibya nino wago no baga ndi ka mbuku. ⁴ Ibu basi baba baga ndi mbangu. Luki limoti, mubibya nino wago no a ndi kapikita mbangu yapu kakitaga Petele, adwe ndi yi kambwa. ⁵ Odidika ndi, abinya, ina botu bayidukusila ka kpɔlɔ, luki limoti, ni kingyigu. ⁶ Kuwa wa, Simoni Petele, nino a ndi kabibyoku, osiloku. Ogulya ndi ka mbuku, ina babandi bayidukusilo wa, ⁷ ina goni ndi panga ya kutuko nikwo batikya ndi noku Yeso mu. Panga ya kutuko yi niyo a ndi yidukufogo, yibisa di ka pa yagogo ni kegu pa imoti na babandi. ⁸ Kuwa wa, mubibya wagogo nino afikya ndi kosila ka

mbuku, ogulya goni. Ina ndi, abinikyana. ⁹ A beyo, kadwe ko ngbingo yi nino, babibya ba ndi ni bakonotombisyigu isi ya likpumuka nilo bokpika ndi ko Mobiso be Yeso opupatu ndeke ka mbuku. ¹⁰ Kumbuso yi, babibya baba bi nibo biganana ndi.

*Yeso apuponilyini Malia Magadala
(Matayo 28:9-10; Maliko 16:9-11)*

¹¹ Malia a ndi wakamaga kunzi, ka kpolo wa mbuku, anagama. Ngbingo yi nino a mbeyi ndi mina kagama aka no, odidika ndi kabimya mbuku, ¹² amina kuwa ndi bamalaika baba bimokisyogini botu bayotutu, bikogini ka pa niyo bongosa ndi mina manda ka Yeso. Bemoti a ndi miso ya mu, wago miso ya magu. ¹³ Bamuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki?» Usikisya ndi be: «Banyuni Mombukwana-dami ka mbuku, nakibigu ambe babisiku yani.» ¹⁴ Kumbuso kabikya beyo, oyikana ndi, amina Yeso wakamaga, luki limoti, ni kamibigu. ¹⁵ Yeso amuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki? Wakakisa wani?» Malia a ndi kasima be zamu wo botiko no. Abikya kuwa ndi be: «Ye ba, kika ni iwe no wanyu bi, iwanya ku wabisi bi mino, naviku.» ¹⁶ Yeso amaka ndi be: «Malia!» Malia oyikana ndi, abikya na Libelenia be: «Labuni!» isi yi be «Muwonisilo.»

¹⁷ Yeso abikya ndi be: «Wakevilonitogu, kye nakanodokigu mbeyi ka Baba. Luki limoti, winda kaubikya bomika-mama ambe nakadaka ka Baba nino a goni Obonu, ko Kunzi kami nino a goni Kunzi kunu.»

¹⁸ Malia yi ninɔ wa Magadala nɔ inda kɔwa ndi kaɓɓikya ɓabɓɓiya ɓe aminito Mombukwono-dosu, ɯtambɔlyaga ɓeyɔ abikya ndi mino.

Yeso upuponilyini ɓabɓɓiya kaki

(Matayɔ 28:16-20; Malikɔ 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Bugɔɔɔ ɓa lisyɛ la Mungu li nilɔ aka lo, ɓabɓɓiya ɓa ndi ɓumumukana. Badɔlaga ndi pumi ya ndaɓɔ niyɔ ɓa ndi mino ɓikpwɔkpwɔkpwɔ, kyɛ ɓa ndi kaɓɓanga Bayuda. Yeso odoku ndi, amaga luga kaɓɔ ɓigba, iyi aka na iɓɔ ɓe: «Maziyɔ iki pa imoti na ibunu!» ²⁰ Kumbusa kaɓikya ɓeyɔ, ɯwanya maɓɔkɔ na mbanzi. ɓabɓɓiya ɓogwa kɔwa ndi magyagya kamina Mombukwono-dosu. ²¹ Yeso igilya bata ndi kaɓɓikya ɓe: «Maziyɔ iki pa imoti na ibunu! Mɔɔɔngɔni ɓeyɔ Baba etika ndi mino, nakamutika imi ɓegɛyɔ.» ²² Niyɔ abikya ndi ɓeyɔ, uusya ndi na aɯɯ, ɯɓikya ɓe: «Limɓengi-Lotu iki kɔsɔ kunu. ²³ Batɔ ɓasi niɓɔ mɔpilyaga ndeke ɓɔnyɛ, ɓinisanaga ndeke na mɔpilya. ɓasi niɓɔ makɔpilyigu ndeke, ɓakinisonigu ndeke na mɔpilya.»

Tɯma obinikyonini kɔwa ɓe Yeso opupini ka mbɔkɔ

²⁴ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ Yeso upuponilya ndi mino, Tɯma ninɔ ɓamakaga ndi gɔni ɓe «Mubigi», ɓemoti ka ɓabɓɓiya tekeɓe na ɓaba, keɓɔ ndi iyi wa. ²⁵ ɓabɓɓiya ɓagɔɔɔ ɓabikya kɔwa ndi ɓe: «Taminito se ifusu Mombukwono-dosu.» Luki limoti, Tɯma usikisya ndi ɓe: «Nakini ɓepukulu ɓayo sumani ka maɓɔkɔ kaki,

nakatuni kpengbe ka bepukulu bi niɓo, nakovili mbanzi kaki, nakabinikyanigu po.»

²⁶ Kumbusa wa pɔsɔ bemoti, babibya bamumukana bata ndi ka ndabu yi niyo. Tuma a kuwa ndi pa imoti na ibu. Gutugu beyo pumi a ndi mino yidulaga aka yo, Yeso odoku ndi, iyi aka luga kabu bigba, ubikya ndi be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!» ²⁷ Kuwa wa, abikya ndi Tuma be: «Mutuna kpengbe kaku wanu, wina maboku kami. Makya kubokuko wanu, wevila mbanzi. Wakikonitogu bata na botumo, luki limoti, binikyana kuwa.» ²⁸ Tuma asikisya ndi be: «Mombukwana-dami, Kunzi kami!» ²⁹ Yeso aka ndi na iyi be: «Wobinikyonini se kuwa kye weminini? Igyagya ka batu niɓo babinikyanaga ni bakinigu!»

Yuani akatumbulaga isi ya kitabi yi niyi

³⁰ Yeso agyatɔ ndi bata makrumuka mumbanga-mbanga mago makpu ko misa ka babibya kaki. Makrumuka mi nimo kikipikagagu ndi ka kitabi yi niyi. ³¹ Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani be Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana beyo, minisana na obili pisi ko lino kaki.

21

Yeso upuponilyini babibya madɔya na ika

¹ Kumbuso yi, Yeso upuponilya bata ndi babibya kaki ka kpolo wa ibombu ya Tibelia. Upuponilya ndi bene: ² Lisyɛ limoti, Simoni Petele, Tuma nino bamakaga ndi goni be Mubigi, Natanaeli nino a ndi mutɔ wa Kana ka iwili ya

Galilaya, bomika Zebedayo baba na babibya kaki bagogo baba, ba ndi pa imoti. ³ Simoni Petele aka ndi na ibu be: «Nakaaga ka bosu.» Ibu basikisya ndi be: «Gutugu ibusu aka, taga na ibunu.» Baga kawa ndi, badaka ka ingbolo. Luki limoti, biti yi niyo, bakanyogu ndi musi gutugu bemoti aka. ⁴ Niyo lisyε a ndi kosyoku, Yeso a ndi wakamaga kubi, luki limoti babibya bakegu ndi kamibo. ⁵ Yeso umuusa kawa ndi be: «Bomikami, mugwito bosu?» Ibu aka ndi be: «Haaa.» ⁶ Yeso ubikya ndi be: «Luboni moyo ka kambanzikaniko kwa ingbolo, mugwito bosu ka beyo.» Boluba kawa ndi, moyo ugyagya kanyo kye bosu ba ndi ni boyumonini mino biya. ⁷ Mubibya nino Yeso apaga ndi abikya Petele be: «Mombukwono-dosu aka mu!» Niyo Simoni Petele ukana beyo, imokisya ndi kutuko kye a ndi ndumbu, iyi aka ndi ko libo bikudumu. ⁸ Babibya bagogo ba ndi kodoku aka biwesee na ingbolo ni bananyo moyo nimo a ndi ni oyumonini na bosu mo. A beyo, bakegu ndi bata byi na kubi, a kawa ndi abe metele miya imoti aka. ⁹ Niyo bifuma, batakanya ndi musi kugu wa makamu, na mukati. ¹⁰ Yeso ubikya ndi be: «Doniku mino na bosu nibo mapunya kaunya.»

¹¹ Simoni Petele adaka kawa ndi ka ingbolo, arunga koluta moyo nimo a ndi muyumana na bosu bakpukpu miya imoti batekebe kubukumuti na basaa. Gutugu beyo ba ndi mino budingi yo, moyo katinikagagu ndi. ¹² Yeso ubikya kawa ndi be: «Doniku kalyalya.» Gutugu mubibya bemoti aka kikipundagu ndi kamuusa be: «Iwe ni wani?»

Ba ndi kaiba binza be Mombukwono-dosu no.
¹³ Yeso ukpudoku ndi, ava mukati, upaga pa imoti na bosu.

¹⁴ A kuwa ndi nganga ya yisaa Yeso kaupuponi-lyo babibya kaki, katukya wa opupoku ndi mino ka mbuku.

Yeso akapá Petele ligubo

¹⁵ Niyo bama kalyalya, Yeso amuusa ndi Simoni Petele be: «Simoni, mika Yuani, wepagatu kaukitaga batu bi niba?» Petele asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, wibatu binza be nupagatu.» Yeso aka ndi na iyi be: «Hubuulyogo bomikya bakondolo kami!» ¹⁶ Igyilya bata ndi kamuusa be: «Simoni, mika Yuani, wepagatu?» Petele asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, wibatu binza be nupagatu.» Yeso aka ndi bata na iyi be: «Hubuulyogo bakondolo kami!» ¹⁷ Kumbuso yi, Yeso amuusa bata ndi ka nganga ya yisaa be: «Simoni, mika Yuani, wepagatu?» Petele alya ndi kumbu kugbe ka yuuso ya yisaa yi niyo be: «Wepagatu?» Asikisya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, wibaga makpumuka masi, wibatu be nupatu!» Yeso abikya ndi be: «Hubuulyogo bakondolo kami!» ¹⁸ A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, ngbingo yi nino wa ndi mino mwanza, wikipikilaga ndi iwe mombukwana-daki yi mukaba, waga ku wapaga ndi mino. Luki limoti, ngbingo yi nino waduba ndeke mino, wananaga ndeke mafuku, mutu wagogo ukpikila mukaba, aga na iwe ku wakegu bi mino kapa.» ¹⁹ Ka munzina mi nimo, Yeso a ndi kowonisila beyo Petele okwa mino, apa ibiba

ko Kunzi. Kumbuso yi, Yeso aka ndi na iyi be: «Ifyeku!»

Yeso akanzina ko bulya ka mubibya nino apaga ndi

²⁰ Niyɔ Petele oyikono, amina ndi mubibya nino Yeso apaga ndi ni anodoku. Mubibya yi nino no amuusa ndi Yeso na bepisi-pisi lisyε nilo ba ndi mina kalya Pasika be: «Mombukwono-dosu, wani no akaugaba?» ²¹ Niyɔ Petele amina mubibya yi nino beyɔ, amuusa Yeso be: «Mombukwono-dosu, yεgu se kuwa nimu, likpumuka tino lo asilya ndeke?» ²² Yeso asikisya ndi be: «Nakapa ambe kokwonito kadwe ku kwa ku nigoku ndeke mino, la kaku mino ni iki? Iwe, ifyeku.» ²³ Kinili, mongoni mi nimo ada kuwa luga ka batu nibo babinikyana ndi Yeso be mubibya yi nino kokwigu ndeke iyi. Wina se, Yeso kabikyagu ndi be kokwigu, luki limoti, abikya ndi be: «Nakapa be kokwonito ku kwa ku nigoku ndeke mino, la kaku mino ni iki?»

²⁴ Demu wa makpumuka mi nimo ni mubibya yi nino. Iyi goni no okpikaga. Takaiba ambe budemu kaki a balingunu.

²⁵ Yeso agyatɔ ndi makpumuka magogo mudingi. Nakaina abe bakokpikaga ndi masi, imoti-imoti, iba pa kikigu ndi ka obili wasi niyɔ bakwanana kobiso mino bakitabu bi nibayo.

AGUMÉ WAMBIYA

Lika: AGUMÉ WAMBIYA (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lika

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Dec 2022 from source
files dated 29 Jan 2022

f796df90-b7da-5393-9b93-c756eba4e5d6